ДІЯЛЬНІСТЬ ЦЕНТРУ ҐЕНДЕРНОЇ ОСВІТИ НА КОРИСТЬ ГРОМАДИ

ВСТУПНЕ СЛОВО

Друзі, колеги, учасники тренінгів кажуть, що я залюблена в ґендерну тематику. І це правда.

За 10 років діяльності Центру ґендерної освіти Житомирського державного університету ім. І.Франка переконалася, що це дієвий спосіб зробити світ кращим, зорієнтованим на потреби людей – жінок і чоловіків різного віку та соціального становища.

Переконливими для мене є:

- досвід щасливих сімей студентів, випускників, волонтерів Центру, заснованих на партнерських засадах.
- відгуки учасниць та учасників тренінгів, які впровадили в життя кілька ідей і збалансували важливі для себе особисту, професійну та дозвіллєву сфери;
- висновки студенток і студентів, які прийшли в Центр здобули аргументи на користь ґендерної рівності, щоб обстояти свою думку в дискусії із викладачами;
- успішна самореалізація учасників, яким Центр подарував натхнення і розкрив їх сильні сторони;
- напрацювання учасників, чиє нестереотипне хобі переросло у професію;
- уроки ґендерної рівності, проведені вчителями, які мислять прогресивно і підтримують ідею недискримінації;
- атмосфера пізнання та критичного мислення, що панує на ґендерних відеолекторіях;
- результати релізації ґендерних бюджетних ініціатив у різних сферах суспільного життя;
- ефективна робота управлінців, які використовують ґендерний підхід.

Я щиро пишаюся тим, що одна з найпотужніших організацій нашої області – ЖОМГО «Паритет» – результат діяльності Центру гендерної освіти, коли чотири волонтерки Центру об'єднались і створили успішну громадську організацію. Організацію, яка (єдина в Україні) у 2016 році здобула світову відзнаку «With and For Girls» – засвідчила визнання світовою спільнотою внеску у роботу із дівчатами, дієвості обраних форм і методів та зорієнтованість на досягнення результату.

Напротивагу багатозадачності як ознаці сучасного динамічного світу, наразі активно розробляється ідея про одну справу в контексті того, що зосередження на одній улюбленій справі дає можливість досягнути значних результатів. У моєму випадку захоплення ґендерною тематикою переросло у предмет наукових пошуків, професійних інтересів, громадської активності, практичного досвіду, особистих цінностей.

Що я зрозуміла за ці 10 років роботи Центру? Наступне:

- Важливо займатись тим, що любиш, вмієш і у що віриш!
- Те, що виглядає легко і просто – результат майстерності!
- Цінності – це не абстрактні поняття, це цілком впроваджувані конкретні ідеї та вчинки; те, навколо чого гуртуються люди!
- Команда однодумців/однодумиць може зробити все, а неможливе просто потребує більше часу!
- Сили команди вичерпні, тому про них треба дбати!
- Спілкування з людьми – джерело натхнення!

Центр упродовж 10 років змінювався – мав різну чисельність активістів, потужну волонтерську команду, викристалізовувався як експертне середовище. Наразі активісти Центру входять до консультативно-дорадчих органів, працюють над упровадженням ґендерного підходу у складі робочих груп при Міністерстві освіти та Міністерстві соціальної політики, об'єднаних територіальних громадах.

За час роботи Центру були і є люди, які відіграють важливу роль у розвитку ідеї ґендерної рівності, забезпеченні організаційних умов ефективної роботи Центру, освоєнні нових горизонтів:

Світлана Євченко – спеціаліст І категорії відділу у справах сім'ї та молоді управління у справах сім'ї, молоді та спорту Житомирської міської ради.

Світлана Коляденко – завідувачка кафедри соціальних технологій ЖДУ ім.І.Франка, керівниця Студентської соціальної служби для молоді університету.

Людмила Сікайло - заступник начальника управління у справах сімї, молоді та спорту, начальник відділу у справах сім'ї та молоді Житомирської міської ради.

Наталія Тарасенко – Голова Ради ЖОМГО «Паритет».

Софія Попова-Олійник – кандидатка філософських наук, дослідниця напряму «Gender Studies».

Ірина Сугак - заступниця начальника Головного управління статистики у Житомирській області.

Надія Павлик – докторантка (спеціальність «Соціальна педагогіка»), викладачка кафедри соціальних технологій ЖДУ ім.І.Франка.

Анна Нечипорук – дизайнерка.

Олександр Щер батюк – Голова громадської організації «ТатКО».

Вікторія Безсмертна – інспекторка Центру післядипломної освіти та довузівської підготовки ЖДУ ім.І.Франка.

Окрема подяка управлінню у справах сім'ї, молоді та спорту Житомирської міської ради в особі його начальниці Ірини Ковальчук за багаторічну сталу співпрацю, підтримку діяльності Центру та впровадження ґендерної рівності!

Ця публікація була задумана як калейдоскоп думок, практик, досвіду – того, що може бути цікавим та прикладним. Задля того, щоб читачі і читачки могли поміркувати, засумніватись чи переконатись, ініціювати обговорення, аргументовано висловити власну точку зору чи змінити власне ставлення до ґендерної тематики.

Щиро,
Олена Остапчук,
директорка Центру ґендерної освіти ЖДУ ім.І.Франка

ІНФОРМАЦІЙНА ДОВІДКА:

Центр ґендерної освіти Житомирського державного університету імені Івана Франка діє з 2007 року. На базі Центру впроваджено ефективну технологію підготовки волонтерів до реалізації ідеї ґендерної рівності. Налагоджено тісну співпрацю із органами влади та місцевого самоврядування, міжнародними та всеукраїнськими організаціями і фондами. Активісти Центру ефективно здійснюють такі види діяльності, як проведення досліджень, експертизи, розробка методичного інструментарію та інформаційної продукції, консультативна допомога, тренінгова діяльність, науковий супровід соціальних проектів. До основних форм роботи Центру належать: тренінги, майстер-класи, ґендерні відеолекторії, тематичні квести, ґендерний геокешинг, проектна діяльність, масові заходи (конкурс студентських наукових робіт, фотоконкурс, круглі столи тощо). Нині Центр є ґендерним експертним осередком області, оскільки активісти мають відповідні наукові напрацювання, необхідний практичний досвід, систематично підвищують рівень знань із ґендерних питань, та є сертифікованими тренерами з ґендерної політики й освіти, PR-технологій, ґендерного бюджетування, з питань репродуктивного здоров'я та лідерства.

РОЛЬ ЦЕНТРУ ҐЕНДЕРНОЇ ОСВІТИ У ЗАГАЛЬНОМІСЬКОМУ МЕХАНІЗМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РІВНИХ ПРАВ ТА МОЖЛИВОСТЕЙ ЖІНОК І ЧОЛОВІКІВ

Світлана Євченко, головний спеціаліст відділу у справах сім'ї та молоді управління у справах сім'ї, молоді та спорту Житомирської міської ради.

Після прийняття у 2005 році Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» було розпочато створення механізму управління ґендерними процесами як на національному, так і на місцевому рівнях.

Механізм забезпечення ґендерної рівності у м.Житомирі формується відповідно до Конституції України, Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків», Указу Президента України «Про вдосконалення роботи центральних і місцевих органів виконавчої влади щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» та інших відповідних нормативних документів.

Спеціально уповноваженим органом, що здійснює координацію роботи щодо впровадження ґендерної рівності на національному рівні, визначено Міністерство соціальної політики України. На рівні міста органом, що координує означену діяльність, є управління у справах сім'ї, молоді та спорту Житомирської міської ради.

До компетенції управління входить розробка міських програм; координація та узагальнення заходів, здійснюваних відділами, управліннями, іншими структурними підрозділами міської ради та різними організаціями й установами міста з означеного питання, їх аналіз; забезпечення роботи міської міжвідомчої комісії з питань координації дій щодо попередження насильства в сім'ї, протидії торгівлі людьми, демографічного розвитку та ґендерної рівності; ініціювання та проведення досліджень, моніторингів, стратегування з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків; упровадження новітніх управлінських технологій, як-от: ґендерне бюджетування та інших; створення та поновлення банку даних організацій, які працюють у ґендерній сфері, співпраця з ними; навчання посадових осіб міських відділів із означених питань; проведення інформаційно-просвітницької та роз'яснювальної роботи, організація проведення семінарів, тренінгів, конференцій, інших заходів, спрямованих на підвищення ґендерної компетенції.

Управління у справах сім'ї, молоді та спорту міської ради у виконанні вище вказаних функцій тісно співпрацює з Центром ґендерної освіти ЖДУ ім. І.Франка, який по-перше, надає кваліфіковану експертну підтримку у здійсненні управлінських функцій, по-друге, проводить за власної ініціативи та на замовлення управління дослідження різного спрямування, по-третє, реалізує проекти у сфері ґендерної політики як за фінансової підтримки міської ради, так і в співпраці з управлінням за рахунок залучених джерел фінансування, по-четверте, фахівці Центру активно залучаються до проведення тренінгової та іншої навчально-просвітницької діяльності.

На загал варто констатувати, що Центр ґендерної освіти ЖДУ ім. І.Франка упродовж десяти років діяльності та тісної співпраці з управлінням у справах сім'ї, молоді та спорту Житомирської міської ради став невід'ємною складовою механізму забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у м. Житомирі.

МІСЬКИЙ МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РІВНИХ ПРАВ ТА МОЖЛИВОСТЕЙ ЖІНОК І ЧОЛОВІКІВ

Міський голова

- Заступник міського голови з питань діяльності виконавчих органів ради, призначений відповідальним за впровадження ґендерної політики
- Міська міжвідомча комісія з питань координації дій щодо попередження насильства в сім'ї, протидії торгівлі людьми, демографічного розвитку та гендерної рівності

Департаменти, управління та відділи міської ради

- Управління у справах сім'ї, молоді та спорту –координуючий орган, відповідальний за впровадження ґендерної політики
- Заступники начальників департаментів, управлінь, призначені відповідальними за впровадження ґендерної політики

Співпраця на рівні міста

- Центр ґендерної освіти Житомирського державного університету ім. І. Франка
- Співпраця з громадськими організаціями ґендерного спрямування

Олена Остапчук,
Наталія Таасенко

ДОСВІД ДІЯЛЬНОСТІ ЦЕНТРУ ҐЕНДЕРНОЇ ОСВІТИ ЖИТОМИРСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА

Центр ґендерної освіти (надалі – Центр) створено при Студентській соціальній службі для молоді Житомирського державного університету імені Івана Франка 17 квітня 2007 року. Метою діяльності Центру є популяризація та розповсюдження ґендерних знань, підвищення рівня ґендерної культури молоді, стимулювання ґендерної самоосвіти, а також інтеграція ґендерного підходу у навчально-виховний процес.

Основними напрямами діяльності Центру є:

– створення інформаційних ресурсів із ґендерної проблематики для учасників освітнього процесу;

– розробка і сприяння впровадженню навчальних курсів із ґендерної тематики у вищій та загальноосвітній школі;

– здійснення просвітницької діяльності з метою популяризації егалітарних цінностей та ідеї розвитку суспільства на паритетних засадах;

– сприяння формуванню коаліції навчальних закладів, зацікавлених у поширенні ґендерної освіти;

– проведення ґендерних досліджень;

– організація та проведення науково-методичних семінарів, конференцій для викладачів, студентів, учителів загальноосвітніх шкіл;

– залучення молоді до участі в акціях, які відповідають меті діяльності Центру.

Центр діє на громадських засадах, тому волонтерство – це спосіб організувати ефективну діяльність. Волонтерська діяльність характеризується добровільністю, соціальною спрямованістю, інноваційністю, активною громадською позицією, що особливо важливо у світлі сучасних ґендерних перетворень і досягнення сталого розвитку суспільства. Упродовж 2008-2014 рр. на базі Центру активно діяв волонтерський загін, діяльність якого спрямована на поширення ґендерних знань. Щоб долучитись до роботи «Паритету», бажаючі опановували базовий курс ґендерної грамотності, який складався з десяти тренінгових занять:

1. Основи теорії ґендеру.
2. Ґендерна соціалізація.
3. Ґендерні особливості депривованого юнацтва.
4. Відповідальне батьківство.
5. Ґендерні аспекти змістовного дозвілля.
6. Ґендерні проблеми професійного становлення.
7. Ґендерний вимір тайм-менеджменту.
8. Протидія насильству і торгівлі людьми.
9. Комунікаційні технології у сфері забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків.
10. Методика написання проектних заявок на ґендерну тематику.

Одним із основних методів роботи у Центрі є ґендерно-тематичний тренінг. Тренінг допомагає оволодіти новими знаннями, розвинути здатність пізнання себе та інших, усвідомити цінність своєї особистості, значущість інших людей. Обов'язковими елементами тренінгу є структурні вправи, зокрема, «принципи», «знайомство», «очікування», «підсумки», які дають можливість познайомитись учасникам/учасницям тренінгу, створити атмосферу довіри, подолати дистантність. Тренінг потребує дотримання принципів (як-от: пунктуальність, повага, добровільність, персоналізація, конфіденційність, чутливість до різноманітності та ін.), вмілого поєднання технік і прийомів, доцільних вправ, надання учасникам можливості проговорити власні думки та обмінятися досвідом. Це дозволяє усвідомити соціальні (в т.ч. й ґендерні) стереотипи, зняти недовіру між статями, усунути ієрархічність у стосунках, набути просоціальних навичок. При проведенні тренінгів значною мірою ми спиралися на програму уповноваженої освіти, що розуміється як навчальний процес на засадах ґендерної справедливості та ненасильства, спрямований на створення умов, при яких можна отримати навики самоорганізації групи шляхом навчання через безпосередній досвід; також напрацьовували власні вправи, інтерактиви.

При підготовці студентів-волонтерів до діяльності на базі Центру активно застосовувався метод «рівний-рівному», розроблений фахівцями Міністерства освіти і науки України з огляду на те, що

Рис.1. Напрями діяльності волонтерського загону „Паритет”

найоптимальнішим є навчання між однолітками, коли молода людина оволодіває знаннями та набуває соціального досвіду в ході спілкування з ровесниками. Завдяки таким особливостям, як спільність цінностей, рівність у взаєминах, подібність життєвого досвіду, навчання однолітків однолітками сприяє довірі до соціально значущої інформації, в нашому випадку – до ґендерної тематики. Попри безсумнівні переваги цей метод має й ряд недоліків, зокрема недостатність досвіду та відсутність «експертної» позиції учасників процесу. З метою зниження зазначених ризиків при використанні цього методу нами передбачено систематичні курси підвищення кваліфікації студентів-волонтерів – майстер-класи, які проводять фахівці з ґендерних питань (викладачі, громадські діячі). Проведено такі майстер-класи: «Ґендер і права людини», «Методика організації ґендерно-тематичних акцій», «Ґендерні інновації», «Ґендерні аспекти здорового способу життя», «Ґендерна політика в Україні: проблеми і перспективи».

У разі успішного засвоєння програми, волонтерки/волонтери отримували сертифікат як підставу для їхньої подальшої участі у діяльності Центру, при чому вони мали можливість вільного вибору напрямів роботи (Рис. 1.).

Волонтерська діяльність на базі Центру сприяє розвитку професійно-важливих якостей (як-от: толерантність, асертивність, емпатія, ґендерна чутливість) студентів – майбутніх педагогів, психологів, соціальних педагогів, журналістів – та підвищує їх рівень готовності до реалізації ґендерного підходу у професійній діяльності.

З метою поглиблення знань із ґендерної тематики та об’єднання зацікавленої молоді у Центрі активно використовується така форма роботи, як **ґендерні відеолекторії**, що згодом стали основою для утворення постійно діючого **ґендерного відеоклубу**. Ґендерно-тематичні відеолекторії – ефективний спосіб не тільки дізнатись про щось нове, цікаве, актуальне, що торкається життя кожної людини, але й чудова можливість згуртувати молодь, розвинути аналітичні й комунікативні навички, критичне мислення, сформувати вміння аргументувати власну думку, не принижуючи інших, спільно шукати шляхи вирішення ґендерних проблем тощо. Особливістю ґендерних відеолекторіїв є насамперед змістове ґендерно-тематичне наповнення та специфічна технологія організації й проведення таких занять, в основі яких лежать ґендерно-орієнтовані цілі та ґендерно-чутливі методи роботи з цільовою аудиторією. Протягом діяльності Центру сформовано потужну відеотеку, яка містить навчальні, просвітницькі, документальні та художні фільми, відеоролики, соціальну рекламу з питань ґендерної рів-

ності, відповідального батьківства, ґендерних стереотипів, різних видів насильства й торгівлі людьми, сексизму у ЗМІ, рекламі та культурі загалом тощо.

Для оптимізації діяльності Центру видано:

- ***Методичні рекомендації „Підготовка волонтерів до реалізації ідеї ґендерної рівності" (2009);***
- ***„Методичні рекомендації з організації та проведення ґендерних відеоклубів" (2011);***
- ***«Методичні рекомендації з упровадження ґендерного підходу у діяльність закладів позашкільної освіти за місцем проживання» (2015).***

Центром ініційовано та проведено низку масових заходів ґендерного спрямування у співпраці із Управлінням у справах сім'ї, молоді та спорту Житомирської облдержадміністрації. Зокрема, наприкінці листопада 2007 року у межах Всеукраїнської акції „16 днів протидії ґендерному насильству" був проведений Житомирський обласний конкурс фоторобіт „Оголошуємо тендер на ґендер", що мав на меті висвітлити уявлення молоді про сучасні тенденції та проблеми ґендерного розвитку суспільства. За результатами конкурсу оформлено виставку робіт, нагороджено переможців, видано перекидний календар, що популяризує ідею рівних можливостей. У березні 2008 року на теренах Житомирщини вперше було проведено акцію „Стоп сексизм!", спрямовану на подолання ґендерних стереотипів у рекламі, що перешкоджають повноцінній участі жінок і чоловіків в усіх сферах економічного, політичного, соціального та культурного життя. У грудні 2008 року проведено Житомирський обласний Конкурс студентських наукових робіт із ґендерної тематики, що мав на меті підтримку й стимулювання студентів у здійсненні ґендерних досліджень. Значна кількість студентських наукових робіт, поданих на Конкурс, лягла в основу розробки курсових та бакалаврських досліджень у сфері ґендерної проблематики. За результатами Конкурсу видано збірник студентських наукових робіт „Ґендерна проблематика соціокультурної сфери". Серед вихованців підліткових клубів проведено міський конкурс колажу „Толерантний світ". У грудні 2009 року проведено „Ярмарок ґендерних інновацій Житомирської області". Основними завданнями цього заходу стали виявлення та підтримка кращих ґендерних практик, об'єднання зусиль у поширенні ідеї ґендерної рівності на теренах області, налагодження контактів для подальшої реалізації ґендерних проектів. У грудні 2010 року проведено круглий стіл „Сексизм у рекламі: до питання соціальної відповідальності", що мав на меті об'єднання зусиль влади, бізнесу, ЗМІ та громадськості задля подолання сексизму в рекламі м. Житомира.

Починаючи з 2009 року, експерти та волонтери Центру беруть активну участь у проектній діяльності. Соціальний проект – це сконструйоване ініціатором проекту соціальне нововведення, метою якого є розвиток, модернізація або підтримка у суспільстві матеріальної чи духовної цінності, якому притаманні просторово-часові та ресурсні межі, а вплив його на людей є позитивним. Свідченням соціальної активності волонтерів/волонтерок Центру є розроблені та реалізовані ними авторські проекти (за підтримки громадських організацій). Так, на базі Центру протягом березня-травня 2009 р. було реалізовано проект „Соціалізація жіночої студентської молоді, в тому числі молодих матерів" за підтримки Українського Жіночого Фонду, що мав на меті підвищення спроможності до працевлаштування студенток-випускниць, у тому числі молодих мам.

Центр брав активну участь у реалізації проекту „Впровадження ґендерних підходів у роботу кримінально-виконавчої інспекції Житомирської області" за підтримки Швейцарського Бюро Співробітництва в Україні.

Протягом січня-квітня 2011 року волонтерками Центру – переможницями програми молодіжного жіночого лідерства „Перший крок до успіху" Українського Жіночого Фонду – реалізовано проект „Ґендерна просвіта молоді Житомирщини", що передбачав проведення ґендерного геокешингу, серії тренінгів для сільської молоді та шість випусків молодіжного інформаційного ґендерно-чутливого видання „Акцент". У межах цієї ж програми у 2012 році впроваджено дві ініціативи: „Крок до лідерства", що мав на меті створення молодіжної громадської організації і проведення тренінгів з розвитку лідерства й асертивної поведінки; та проект „Школа молодої сім'ї", спрямований на популяризацію партнерських засад побудови сім'ї.

Студенти-волонтери були залучені до реалізації наступних проектів: „Створення мережі ґендерних відеоклубів у Житомирській області", метою якого було підвищення рівня ґендерної обізнаності учнівської та студентської молоді шляхом створення мережі ґендерних відеоклубів у навчальних закладах Житомирської області; а також „Організація та проведення комунікаційних кампаній в інтересах жінок та дітей", „Інформаційна кампанія з подолання насильства між близькими людьми „Залишайся людиною" (за підтримки проекту Європейського Союзу), "Ідентифікація дітей, які постраждали від сексуального насильства та експлуатації" (за підтримки Міжнародного жіночого правозахисного центру „Ла-Страда – Україна" та Міжнародної організації ЕКПАТ) та ін.

Значущість проектів полягала в тому, що до їх розробки та реалізації були залучені як викладачі, експерти Центру, так і студенти. Ці соціальні ініціативи мали позитивний ефект, оскільки формували активну громадську позицію, привертали увагу до ґендерних проблем молоді, стимулювали розвиток лідерства та сприяли формуванню навичок роботі у команді.

Протягом 2012-2013 н.р. Безсмертною Вікторією, студенткою 4 курсу спеціальності „Соціальна педагогіка" ЖДУ ім. І.Франка, було підготовлено дипломну роботу на тему „Вплив ґендерних освітніх центрів на соціалізацію студентської молоді". Результати дослідження дали можливість зробити висновок про те, що діяльність студентів на базі Центру ґендерної освіти Житомирського державного університету імені Івана Франка сприяє розвитку лідерських

якостей особистості, підвищенню рівня альтруїзму, прагнення до саморозвитку та готовності до професійної самореалізації.

Також аналіз есе волонтерів та волонтерок Центру дозволив виділити такі тенденції, як-от: підвищення рівня обізнаності та розширення свідомості особистості; формування ґендерної чутливості; набуття професійного досвіду; підвищення рівня громадської активності.

До набутків волонтерів та волонтерок Центру ґендерної освіти ЖДУ ім. І. Франка належать: активна життєва позиція майбутніх фахівців, вищі показники працевлаштування; ґендерний підхід стає інструментом професійної діяльності; усвідомлення конструктивності побудови стосунків на егалітарних, паритетних засадах.

Виходячи із зазначеного вище, можна стверджувати, що волонтерська діяльність на базі Центру ґендерної освіти ЖДУ ім. І. Франка сприяє розвитку професійно-важливих якостей майбутніх фахівців, підвищує їх рівень готовності до реалізації ґендерного підходу у професійній діяльності в цілому, та в особистому житті, зокрема.

Окрім волонтерської та проектної діяльності, Центр є ґендерним експертним осередком області, оскільки активісти мають відповідні наукові напрацювання, необхідний практичний досвід, систематично підвищують рівень знань із ґендерних питань, та протягом 2010-2013 рр. стали сертифікованими тренерами з ґендерної політики та освіти, PR-технологій, ґендерного бюджетування, з питань репродуктивного здоров'я та лідерства. Представники Центру брали участь у навчальних поїздках до Швеції (2008 р.), Польщі (2008 р., 2016 р.), Литовської Республіки (2010 р.), Бельгії (2013 р.), Німеччини (2016 р.) з метою обміну міжнародним досвідом у сфері ґендерної політики та ґендерної освіти.

Центр має успішний досвід співпраці з міжнародними організаціями і фондами, серед яких Програма рівних можливостей та прав жінок в Україні Програми розвитку ООН, Швейцарське Бюро Співробітництва в Україні, Проект Європейського Союзу „Права жінок та дітей в Україні – комунікаційний компонент", Фонд ім. Ф. Еберта.

З 2008 р. директорка Остапчук О.Л. та координаторка проектів Центру Попова-Олійник С.В. входять до складу Житомирської обласної координаційної ради з питань сім'ї, ґендерної рівності, демографічного розвитку та протидії торгівлі людьми. Також є членкинями Житомирської міської міжвідомчої комісії з питань координації дій щодо попередження насильства в сім'ї, протидії торгівлі людьми, демографічного розвитку та ґендерної рівності. Є експертками Індустріального ґендерного комітету з реклами.

Активісти Центру ефективно здійснюють такі види діяльності, як проведення досліджень, експертизи, розробка методичного інструментарію та інформаційної продукції, консультативна допомога, тренінгова діяльність, науковий супровід соціальних проектів.

Були залучені у якості експертів до проектів, що реалізовувалися управлінням у справах сім'ї, молоді та спорту Житомирської міської ради, зокрема „Якісна позашкільна освіта – шлях подолання підліткової злочинності", „Ґендерне обличчя Житомира: вчора, сьогодні, завтра", „Імплементація ґендерного бюджетування у систему позашкільної освіти м. Житомир", „Ґендерне бюджетування на місцевому рівні".

Брали участь у проведенні двох досліджень з таких тем: „Ґендерні аспекти функціонування та фінансування системи позашкільної освіти м. Житомира", „Дослідження запитів школярів стосовно послуг позашкільної освіти м. Житомира". Практична цінність полягає в тому, що рекомендації означених досліджень включені до Міської соціальної цільової програми утримання і розвитку позашкільної освіти на період до 2015 року.

Активісти Центру мають подяки від управлінь та служб міської ради, облдержадміністрації, міжнародних організацій та фондів, вищих навчальних закладів за наукову діяльність та активну громадську позицію. Волонтери Центру перемагали у конкурсі „Волонтер року м. Житомира". Напрацювання Центру представлено у каталозі „Кращі практики вирішення ґендерних проблем".

Отже, спектр ґендерних питань у межах проектів та соціальних ініціатив різноманітний, що засвідчує міждисциплінарність та багатоаспектність означеної тематики, зокрема, інноваційні форми ґендерної просвіти, лідерство, баланс сімейної та професійної сфер, відповідальне батьківство, впровадження ґендерного підходу в освіту, ґендерне бюджетування, вивчення та адаптація успішного зарубіжного досвіду, протидія дискримінації, насильству й торгівлі людьми тощо.

Виходячи із зазначеного вище, можна зробити висновок, що різні напрями та форми діяльності Центру ґендерної освіти Житомирського державного університету імені Івана Франка сприяють розвитку у молоді егалітарних цінностей та ґендерно-відповідальної поведінки у професійному та особистому житті.

Соціальна значущість діяльності Центру полягає в тому, що на місцевому та обласному рівнях відбувається пожвавлення роботи з ґендерної просвіти, висвітлення ґендерної тематики у ЗМІ, привернення уваги громадськості Житомирщини до питання забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків. На всеукраїнському рівні – ознайомлення з досвідом Центру, інноваційними практиками роботи, технологією підготовки волонтерів до реалізації ідеї ґендерної рівності.

СОЦІАЛЬНІ ПАРТНЕРИ

№	Рівень	Назва організації-партнера	Форми співпраці	Реалізовані практики (заходи)
1.	Міжнародні організації, Проекти міжнародних організацій	Програма рівних можливостей та прав жінок в Україні (Програма розвитку ООН, ЄС, Sida)	Форуми, конференції, семінари, консультації, круглі столи, тренінги для тренерів, закордонні навчальні поїздки, акції на ґендерну тематику, обговорення результатів діяльності Програми, методичний супровід.	Всеукраїнський ґендерний освітній форум «Через освіту до рівності»; Національний Форум «Стоп насильству!»; ТдТ «Логіко-структурний підхід»; ТдТ «Підвищення ґендерної обізнаності вчителів»; Всеукраїнська виставка-ярмарок ґендерних ідей та проектів; Шведсько-український семінар «Свідоме батьківство: нові виклики і рішення»; Навчальна поїздка до Швеції та інші.
		Проект Європейського Союзу «Права жінок та дітей в Україні – комунікаційний компонент»	Семінари, Тренінги для представників ЗМІ та НДО, інформаційні кампанії.	Тренінг для тренерів «Комунікаційні технології в гендерному контексті»; Інформаційна кампанія «Декларація поваги»; Інформаційна кампанія «Я проти насильства», Міжнародна конференція «Соціальна реклама»
		Швейцарське Бюро Співробітництва в Україні	Реалізація проектів, обмін методичним інструментарієм.	Проект «Впровадження ґендерних підходів у роботу Кримінально-виконавчої інспекції Житомирської області».
		Юнісеф	Семінари, конференції, методичне забезпечення.	Семінари зі «Створення мережі тато-шкіл у Житомирській обл.»; Форум НДО, які працюють у галузі відповідального батьківства.
2.	Всеукраїнські, обласні, міські недержавні організації	Жіночий консорціум України, УЖФ, ГО «Крона», Творче об'єднання «ТОРО», ЖОАФСС ЖОГО «ТатКо», «Чоловіки проти насилля» та інші	Реалізація проектів, семінари, конференції, обмін інформаційними ресурсами.	Проект «Соціалізація жіночої студентської молоді, в тому числі молодих матерів» (за підтримки Українського Жіночого Фонду); Проект «Гендерна просвіта молоді Житомирщини» (за підтримки УЖФ); Проект «Школа молодої сім'ї» (за підтримки Українського Жіночого Фонду); Міжнародна науково-практична конференція «Ґендерні теорії, ґендерні практики: налагоджуючи мости» (ГО «Крона»); Серія документальних відеофільмів «Незручна тема» (Жіночий консорціум України); Документальні відеофільми «Основний чоловічий інстинкт» і «Справа для справжніх чоловіків» (Творче об'єднання «Технології оптимального розвитку особистості»).
3.	Ресурсні та освітні ґендерні центри	Закарпатський обласний центр ґендерної освіти, Ґендерний ресурсний центр Харківської ОДА, Вінницький освітній ґендерний центр,	Обмін досвідом, семінари, конференції, масові заходи на ґендерну тематику	Всеукр. наук.-практ. конф. «Перспективи становлення ґендерної освіти як реалізація демократичних перетворень в українському суспільстві» (м. Вінниця); Всеукраїнська освітня програма з підвищення кваліфікації директорів обласних ґендерних ресурсних та освітніх центрів (м. Харків); Всеукраїнські школи відповідального батьківства та Школа спортивного ґендерного орієнтування (м. Ужгород).
		Житомирський обласний ґендерний ресурсний центр	Спільні проекти, обмін методичним інструмен-тарієм	Житомирський обласний конкурс фоторобіт «Оголошуємо тендер на ґендер»; Масова наочна акція «Стоп сексизм!»; Конкурс студентських науково-дослідних робіт на ґендерну тематику; Ярмарок ґендерних інновацій Житомирської області.
4.	Органи виконавчої влади та місцевого само-врядування	Управління у справах сім'ї, молоді та спорту, управління освіти і науки Житомирської ОДА, міська рада	Спільне виконання державної та обласної програми з утвердження ґендерної рівності, заходи в межах Всеукраїнської акції «16 днів протидії ґендерному насильству»	Участь у роботі обласної координаційної ради з питань сім'ї, ґендерної рівності, демографічного розвитку та протидії торгівлі людьми та міської міжвідомчої комісії з ґендерних питань; Тренінги для представників Житомирської обласної ґендерної координаційної ради та заступників голів районних адміністрацій, відповідальних за ґендерні питання; Міський конкурс колажу «Толерантний світ» Ярмарок гендерних інновацій Житомирської області тощо.

ЦЕНТРУ ҐЕНДЕРНОЇ ОСВІТИ

№	Рівень	Назва організації-партнера	Форми співпраці	Реалізовані практики (заходи)
5.	Освітні заклади	ДНЗ, ЗНЗ, ПТНЗ, ВНЗ, Житомирсь-кий обласний інститут післядипломної педагогічної освіти	Семінари, тренінги, науково-практичні конференції, акції на ґендерну тематику, організація волонтерських загонів з реалізації ідеї ґендерної рівності	Творча група «Ґендерні аспекти психологічного супроводу в умовах дитячого закладу» (ЖОІППО); семінар заступників директорів із виховної роботи ЗНЗ «Впровадження ґендерної освіти в школі»; проект «Підготовка волонтерів до реалізації ідеї гендерної рівності» на базі Новоград-Волинського медичного коледжу: семінар з ґендерних питань у
6.	ЗМІ	Прес-клуб, журналісти	Висвітлення у ЗМІ, навчання журналістів і студентів	Кількісний показник статей, відеорепортажів.
7.	Інші установи та організації	Лікарні, бібліотеки, бізнес-структури	Дозвіллєві заходи та акції на ґендерну тематику, обмін інформаційними ресурсами	Дозвіллєві заходи на ґендерну тематику в обласній дитячій лікарні, тематичні виставки, укомплектація бібліотечних фондів тематичною літературою, соціально відповідальний бізнес
8.	Місцеві громадські організації	Житомирська обласна молодіжна громадська організація «Паритет» (скорочена назва – ЖОМГО «Паритет»)	Реалізація соціальних проектів на ґендерну тематику, висвітлення участі жінок у соціально-економічному житті, розвиток лідерського потенціалу дівчат, протидії насильству та дискримінації, просвітницька робота у сфері репродуктивного здоров'я та планування сім'ї серед молоді	- ***Проект «Інформаційна кампанія з популяризації внеску жінок у соціально-економічний розвиток Житомирщини»***, реалізовувався ЖОМГО «Паритет» за підтримки УЖФ. Мета проекту - популяризація внеску жінок у соціально-економічний розвиток Житомирщини шляхом підготовки PR-матеріалів та проведення інформаційної кампанії; - Проект ***«Розширення участі жінок у прийнятті рішень та соціально-економічному розвитку м. Житомира»*** реалізовувався ЖОМГО «Паритет» за підтримки Асоціації міст України, Федерації канадських муніципалітетів за фінансової підтримки Уряду Канади. - проект ***«Імплементація гендерного бюджетування в систему позашкільної освіти міста Житомира»*** реалізовувався за підтримки ООН Жінки та у співпраці з управлінням у справах сім'ї, молоді та спорту, управлінням освіти Житомирської міської ради. *Мета проекту*: включення в міську програму розвитку позашкільної освіти пунктів з передбаченим фінансуванням на дослідження потреб дітей і проведення ґендерно чутливих інформаційних кампаній по залученню дітей у позашкільний освіту. - Проект «Студії культури миру для соціальних педагогів/працівників Житомирщини» за підтримки УЖФ; - «Правова просвіта активістів студентського самоврядування ВНЗ м. Житомира» за підтримки УЖФ; - «Інформаційна кампанія з питань репродуктивного здоров'я та планування сім'ї» в рамках програми «Здоров'я жінок України» за підтримки USAID. **Мета проекту:** підвищення рівня обізнаності молоді, осіб репродуктивного віку стосовно сучасних засобів планування сім'ї та хвороб, що передаються статевим шляхом, через проведення просвітницьких масових заходів із означеної тематики. - Проект ***«Врахування потреб жінок і чоловіків у новостворених громадах Житомирщини»*** *за підтримки Українського жіночого фонду.* - Проведення фотовиставки ***«Жінки і конфлікт в Україні»*** в Житомирі. Організатори виставки - Фонд Народонаселення ООН в Україні та Міністерство соціальної політики спільно з Українським жіночим фондом.

РЕФЛЕКСІЇ УЧАСНИЦЬ/УЧАСНИКІВ ЦЕНТРУ ҐЕНДЕРНОЇ ОСВІТИ

Вікторія Безсмертна,
аспірантка, викладачка ЖДУ ім. І.Франка

Вперше з діяльністю Центру ґендерної освіти Житомирського державного університету ім. І. Франка я познайомилася у 2009 році, будучи студенткою першого курсу спеціальності «Соціальна педагогіка». Тоді нам студентам запропонували бути волонтерами «Ярмарку ґендерних інновацій Житомирської області» і мені стало це цікаво. Співпраця з активістками центру розпочалася з тренінгового курсу у «Школі ґендерної рівності», де я знайшла відповіді на запитання «Чому у футбол грають тільки хлопчики?», «Чому на уроках праці молоток мають право тримати лише хлопчики, а голку – дівчатка?» та інші. Це надихнуло мене на волонтерство і, як наслідок, громадську активність. Після закінчення Школи я долучилася до волонтерського загону «Паритет», який активно працював при Центрі. Наступні декілька років присвятила активному розвитку своєї особистості – навчання вдало

поєднувала з участю в різних тренінгових програмах, соціальних акціях та заходах, спрямованих на допомогу та підтримку інших (волонтерка Національної браслетної кампанії «Залишайся людиною», щорічного благодійного марафону «Подаруй дитині радість», акцій «Доступний шлях», «Чисте довкілля – сила молоді», «Пам'ятати відродити зберегти», учасниця тренінгових програм «Формування міжкультурної толерантності через неформальну освіту студентської молоді», методика «Світове кафе», тренінгу для тренерів та мультиплікаторів з питань освіти в області прав людини в Україні тощо). Згодом і сама спробувала себе у ролі тренерки на теми ґендерної рівності, толерантності та прав людини. У 2013 році перемогла у конкурсі молодіжної програми для дівчат лідерок «Перший крок до успіху» за підтримки Українського Жіночого Фонду та мала змогу реалізувати свій перший соціальний проект «Правова просвіта активістів студентського самоврядування ВНЗ м. Житомира».

Коли настав час обирати тему бакалаврської роботи, знала, що хочу писати на ґендерну тематику. Мені пощастило, моя наукова керівниця поділяла мої погляди, ба більше, нею стала директорка Центру гендерної освіти Олена Остапук, і ми сформулювали тему так: «Вплив ґендерних освітніх центрів на соціалізацію студентської молоді». З цього розпочався мій науковий шлях. Я настільки цим захопилася, що не стала зупинятися лише на кваліфікаційній роботі, далі були наукові публікації, доповіді на конференціях на тему «Яким чином діяльність студентської молоді на базі ґендерного центру впливає на професійний та особистісний розвиток». У 2014 році здобула перемогу у ІІ Всеукраїнському дистанційному конкурсі студентських і учнівських робіт.

Закінчивши університет, я залишилась працювати на рідній кафедрі. Отримала досвід викладання дисципліни «ґендерна педагогіка». Під час практичних занять разом зі студентками та студентами шукали власні рецепти від ґендерних стереотипів, писали ґендерночутливі казки, досліджували сексизм у місцевій рекламі, тощо. А зараз вони використовують отримані знання і на інших курсах.

У 2015 році пішла здобувати ще одну освіту, де продовжила досліджувати управлінський аспект діяльності центрів ґендерної освіти при ВНЗ. На відмінно захистила магістерську роботу на тему «Система управління центрами ґендерної освіти при вищих навчальних закладах України» і була рекомендова до вступу в аспірантуру.

На сьогоднішній день я є авторкою 14 наукових публікацій на ґендерну тематику, маю досвід волонтерської, викладацької та громадської діяльності, вступила до аспірантури Житомирського державного університету і вважаю себе успішною дівчиною, в якої ще дуже багато звершень попереду. І все це завдяки тому, що поспілкувавшись з директоркою Центру ґендерної освіти ЖДУ ім. І. Франка Оленою Остапчук, я прийняла одне із найважливіших рішень у своєму житті – піти і записатися на Школу ґендерної рівності.

Сергій Михнюк,
завідувач навчально-методичного кабінету, викладач Березоворудського аграрного коледжу Полтавської державної аграрної академії.

Становлення молодої людини, виховання її якостей, розширення кругозору, світосприйняття, вміння критично мислити, набуття нею асертивних навичок, вміння відкидати соціальні конструкти – прерогатива сучасної освітньої галузі: формальної і неформальної. Яскравим прикладом вищеописаного як для мене особисто, так і для інших випускників, стала Школа ґендерної рівності. Її по праву можна називати найвдалішим втіленням досвіду, енергії, динаміки.

Якщо розглядати Школу ґендерної рівності з позиції студента, то хочу подякувати викладачам, тренерам і модераторам за професіоналізм, високу теоретичну та практичну підготовку, зв'язок із життям.

З позиції ж випускника і вже освітянина відзначу, що проект «Школа ґендерної рівності» – надзвичайно потужний засіб навчити молодь мислити, вивчати свій потенціал і можливості, розвивати інтелект і соціальні навички, що є запорукою їхнього успіху.

Знання, які набув у «Школі ґендерної рівності», і досі використовую у своїй професійній діяльності та повсякденному житті. З великим бажанням і задоволенням навчаю студентів усьому тому, чому свого часу мене навчили в Центрі ґендерної освіти.

РЕФЛЕКСІЇ УЧАСНИЦЬ/УЧАСНИКІВ ЦЕНТРУ ҐЕНДЕРНОЇ ОСВІТИ

Юлія Мельник,
завідуюча сектору «Інклюзивний читальний за»,
координаторка Центру освіти дорослих
ЖОУНБ ім. О. Ольжича

Хтось скаже, що удача всміхається тільки щасливчикам, хтось заперечить – ні, її не існує, бувають лише результати сумлінної праці. Однак є третій варіант – зробити важливі висновки з випадкових спостережень: знаходити те, що навіть не шукали. Головне – опинитися в правильному місці в правильний час.

Отож, настала і моя черга зробити важливі висновки за останні роки. Пам'ятаю, як у далекому 2008 році вступила на навчання в Житомирський державний університет імені Івана Франка. Перед цим мріяла стати соціальним педагогом, так як постійно відчувала гостру потребу допомагати вразливим категоріям населення. І, попри відмовляння батьків, все ж таки 1 вересня була присутньою на урочистій лінійці для першокурсників! Далі адаптація: нове місто, нові люди, багато незрозумілих на той час предметів, «комплекс відмінниці», паніка…

Пройшов рік навчання, незрозумілі слова стали загальновживаними, тому настав час практикувати здобуті знання та навчатися чомусь новому. Отож, протягом 2009 – 2010 року пройшла тренінговий курс в Центрі гендерної освіти. І це був перший досвід участі в тренінгу! Після навчання отримали сертифікати, які давали право самостійно проводити подібні заходи. В результаті – тренерська діяльність в Центрі протягом 2010 – 2011 навчального року. Паралельно, у 2010, стала переможницею програми молодіжного жіночого лідерства «Перший крок до успіху» Українського Жіночого Фонду. Ав 2011 – вже реалізовувала власний проект «Ґендерний геокешинг», що був частиною загального проекту «Ґендерна просвіта молоді Житомирщини», підтриманого Українським Жіночим Фондом. На всіх етапах відчувалася активна підтримка тренерок Центру – Остапчук О. Л. і Тарасенко Н. Л., які спочатку допомогли з ідеєю, потім – з написанням проекту та його реалізацією. Що ж стосується геокешингу – це спортивні змагання між командами, які орієнтовані на подолання певних відстаней за допомогою спеціальних мап, де позначено маршрут руху та тайники. В тайниках були сховані завдання, наповнені ґендерним змістом. Реалізація даного проекту допомогла набути багато нових вмінь та навичок, зокрема: написання перших прес-анонсів та прес-релізів, виступи перед широкою аудиторією, перші інтерв'ю, що супроводжувалися тремтінням в голосі, хаосом в голові та підкошуванням ніг. А ще – створення волонтерського колективу, що допомагав в реалізації геокешингів, залучення до заходів великої кількості учасниць та учасників, нові знайомства.

Після реалізації проекту, набувши певних лідерських навичок та завоювавши прихильність студентства, мене було обрано головою Ради студентського братства факультету, через рік – головою РСБ університету. Протягом цих років займалася активною науковою та волонтерською діяльністю (дворазова переможниця конкурсної Програми Фонду В. Пінчука «Завтра.ua», стипендіатка Кабінету Міністрів України, переможниця міського конкурсу «Волонтер року» та ін.), тому ще на п'ятому курсі отримала пропозицію влаштуватися на бажану роботу. Як результат, на даний час завідую сектором «Інклюзивний читальний зал» Житомирської обласної універсальної наукової бібліотеки імені Олега Ольжича, де працюю з дітьми та молоддю з інвалідністю. Я щаслива, що можу бути корисною та допомагати людям здійснювати мрії! Отож, зробивши важливі висновки з випадкових спостережень, можу з впевненістю сказати, що **все розпочалося з навчання в Центрі ґендерної освіти!**

Завершити своє есе хотілося б порадами з книги «Маленька книжка про удачу» французького автора Еріка Тьєрі, які, в свій час, надихали мене йти вперед. Адже, для того, щоб досягти успіху в житті та реалізувати свої цілі, варто виробити певні життєві принципи, зокрема:

Чітко формулюйте наміри. Конкретизуйте бажання – коли емоції спрямовані на певну мету, ми починаємо помічати безліч можливостей і варіантів для її досягнення.

Виходьте із зони комфорту. Завдяки зміні середовища, спілкуванню з новими людьми вдається переосмислити звичні речі. Так розширюється світогляд, набувається цінний досвід, який потім можна використати собі на користь.

Не будьте фаталістами. Не ставте хрест на справах, які не стали успішними в певний момент, адже все ще може змінитися. Пауло Коельйо сказав: «Якщо щось закінчилося погано, то це ще не кінець». Це привід іти далі та дізнатися, що ж ховається за точкою «цілковитого фіаско».

Не відмахуйтеся від удачі. Очікуйте дива й хоч іноді не намагайтеся контролювати ситуацію. Натомість приймайте все, що дає життя.

Погляньте на власне життя очима іншої людини. Проаналізуйте: чим ви займаєтеся щодня, від яких можливостей відмовляєтеся, на що витрачаєте час, про що мрієте, але ніяк не виконаєте? Так з'являється простір для роздумів та фантазій, які можна втілити в реальність…

РЕФЛЕКСІЇ УЧАСНИЦЬ/УЧАСНИКІВ ЦЕНТРУ ҐЕНДЕРНОЇ ОСВІТИ

Белла Антонян-Шевчук, заступниця Голови Ради ЖОМГО «Паритет»

Моя історія у Центрі ґендерної освіти розпочалася ще восени 2010 року. Тоді мою увагу привернула яскрава афіша у нашому студентському гуртожитку. В оголошенні повідомлялося про новий набір студентів у Школу ґендерної рівності (далі - Школа) та подавався перелік тем тренінгових занять. Раніше я вже чула про Школу від інших студентів, але чомусь вирішила, що це не для мене. Проте за рік мої думки змінилися, і я уже чекала нового набору, оскільки зрозуміла, що тут зможу отримати відповіді на хвилюючі питання.

Було дуже приємно, коли мені зателефонувала Наталя Тарасенко і повідомила, що я пройшла відбір! Першого тренінгу я чекала із нетерпінням і він повністю виправдав усі мої сподівання: позитивна атмосфера, цікава подача нового матеріалу, нові знайомства, дружелюбність тренерок та бажання прийти знову. Далі ставало ще цікавіше, з кожною темою у мене ніби відкривалися очі на те, чого я раніше не помічала. Добре, що в учасників та учасниць нашої групи були різні думки щодо питання ґендерної рівності. На заняттях у нас була можливість вільно спілкуватись, дискутувати, і таким чином ми приходили до спільних об'єктивних висновків. Важливу роль в утворенні команди однодумиць відіграла спільна зустріч із випускниками та випускницями Шкіл попередніх років.

Отримавши сертифікат про успішне засвоєння курсу навчання у Школі ґендерної рівності, я зрозуміла, у якій сфері хочу розвиватись надалі. Усі випускники та випускниці нашої Школи увійшли до складу волонтерського загону «Паритет» Центру ґендерної освіти та активно долучались до різноманітних активностей. Можна цілком правдиво сказати, що Центр ґендерної освіти позитивно вплинув на моє життя та повністю змінив його. Активна волонтерська діяльність у Центрі дозволила мені бути учасницею багатьох молодіжних проектів, стипендіальних програм та познайомитись із багатьма цікавими людьми.

Важливою подією у моєму житті стала перемога у конкурсі «Перший крок до успіху» від Українського жіночого фонду. Свого часу саме на заняттях Школи я дізналась про цей конкурс. Наталя Тарасенко та Олена Остапчук, директорка Центру, уважно вислухали мою ідею, підтримали її та надавали необхідні консультації. Згодом я мала чудову можливість реалізовувати власний соціальний проект на базі Студентської соціальної служби університету за фахової підтримки Центру ґендерної освіти. Мій проект був спрямований на попередження та подолання проблем у студентських сім'ях. Дана сфера була для мене цікавою та актуальною, і тому я вирішила обрати її темою бакалаврської, а потім і дисертаційної роботи.

Зараз я продовжую займатись реалізацією соціальних проектів, поглиблюю знання у сфері захисту прав людини та вдосконалюю свої тренерські вміння.

Юлія Васьківська, тестувальниця WEB додатків, менеджер по роботі з клієнтами в IT-агенції «UpBeat»

Особисто для мене Центр ґендерної освіти став першим кроком у свідомій самоідентифікації, набутті професійної компетентності, формуванні правил ефективної роботи, а також у руйнуванні стереотипів, про існування яких навіть не усвідомлювала, хоча вони значною мірою впливали на якість мого життя. Навчання та подальша робота у Центрі навчили критично сприймати та аналізувати будь-яку інформацію; саме за підтримки директорки Центру Остапчук Олени почала брати участь та ставала переможницею у різноманітних проектах, що у свою чергу, відкривало додаткові можливості та вселяло віру у власні сили. Згадуючи свій шлях у Центрі, не можливо не згадати усіх людей, які хто знаннями, хто власним прикладом вплинули на формування мене як свідомої особистості. Діяльність у Центрі назавжди залишиться для мене безцінним досвідом і стартом у доросле.

***Світлана Євченко**, спеціаліст управління у справах сім'ї, молоді та спорту Житомирської міської ради*
***Олена Остапчук**, директорка Центру ґендерної освіти*

РЕАЛІЗАЦІЯ ҐЕНДЕРНОЇ БЮДЖЕТНОЇ ІНІЦІАТИВИ У СФЕРІ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В ЖИТОМИРІ

Чому значні кошти, які виділяє держава та місцева влада, не завжди задовольняють потреби жінок і чоловіків, дівчат і хлопців? Як враховувати інтереси різних груп населення та справедливо розподіляти ресурси? Яким чином поєднуються управління фінансами та питання забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків? На ці та інші питання допомагає відповісти відносно нова для України та визнана в усьому світі технологія – ґендерне бюджетування. Ґендерне бюджетування містить такі ключові слова: «потреби», «послуги», «вартість», «якість».

Протягом 2012-2017 років у м. Житомирі реалізовувалась ґендерна бюджетна ініціатива, зміст якої полягав у розширенні можливостей одержання послуг закладів позашкільної освіти дівчатами і хлопцями різного віку.

Ініціатива здійснювалась у співпраці міської ради, ЖОМГО «Паритет» та Центру ґендерної освіти ЖДУ ім.І.Франка. На початкових етапах проект мав підтримку Фонду ім. Ф. Еберта та ООН Жінки.

Було проведено дослідження стану функціонування та фінансування системи позашкільної освіти м. Житомира. Аналіз ситуації засвідчив, що у Житомирі склалася мережа закладів позашкільної освіти, яка має різне підпорядкування. Так, 6 закладів підпорядковані управлінню освіти, 6 закладів – управлінню культури і 18 клубів за місцем проживання– управлінню сім'ї, молоді та спорту (2012 рік).

Закладами позашкільної освіти охоплено 36,7 % дітей від загальної кількості дітей шкільного віку, з них 58,0% – дівчата, 42,0% – хлопці. Встановлено, що послуги надаються за такими напрямами: спортивно-оздоровчий, хореографічний, художньо-естетичний, науково-технічний, декоративно-ужитковий. Детальний аналіз дав можливість виявити ґендерний дисбаланс (Рис. 1). Найбільша різниця на рівні представництва хлопців простежується за художньо-естетичним (21%) та декоративно-ужитковим (23%) напрямами. Диспропорції на рівні представництва дівчат наявні в межах науково-технічного (26%) та спортивно-оздоровчого напрямів (31%).

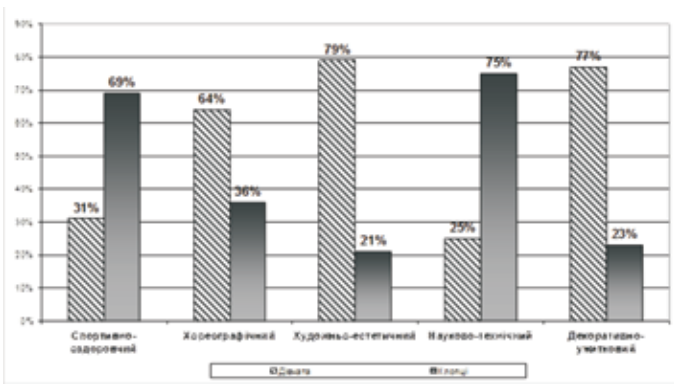

Рис . 1. Розподіл користувачів послуг позашкільних навчальних закладів за напрямами (2012 р.)

Можна зробити висновок, що розподіл учасників та учасниць у межах напрямів носить стереотипний характер. На нашу думку, такий стан речей є результатом засвоєних традиційних ролей, коли дівчат орієнтують на гуманітарні сфери та види діяльності, пов'язані з побутом, а хлопців – на науково-технічні галузі та спорт. Наслідки дисбалансу в аналізованій сфері, наприклад, можна простежити на прикладі виступів хореографічних ансамблів, коли більшість постановок відбувається виключно за участі дівчат, або, щоб компенсувати кількісну нестачу хлопців, дівчатам доводить переодягатися в їх костюми.

Результати дослідження засвідчили, що інтереси дітей є відмінними у різних вікових категоріях. Так, для дівчат до 14 років пріоритетними були художньо-естетичний та декоративно-ужитковий напрям; в категорії 14-18 р. – хореографічний, спортивно-оздоровчий (Рис. 2).

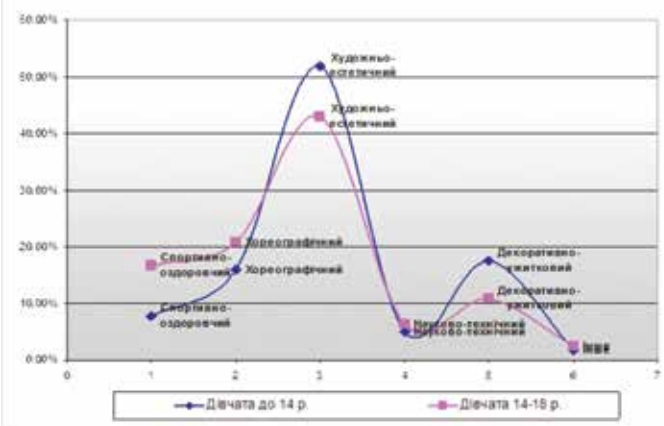

Рис.2 . Динаміка відвідування позашкільних закладів дівчатами різного віку

Найбільш відвідуваними серед хлопців віком до 14 років були гуртки та секції художньо-естетичного та спортивно-оздоровчого характеру, в категорії 14-18 р. – спортивно-оздоровчий, науково-технічний (Рис. 3).

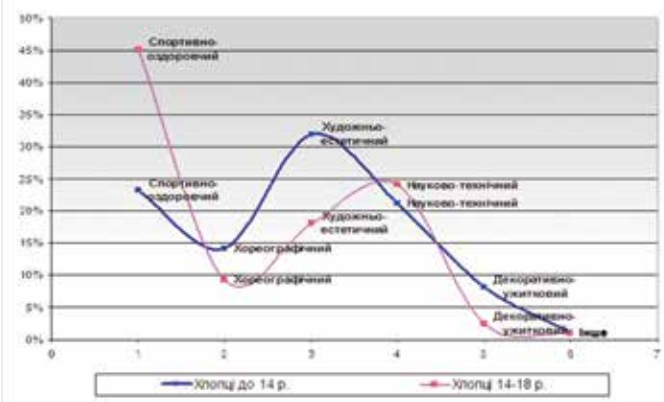

Рис.3 . Динаміка відвідування закладів хлопцями різного віку

У віці 14-18 років кількість дівчат, які відвідують заклади позашкільної освіти, зменшується у 4 рази, а хлопців – у 2,5 рази. Частина старшокласників залишала заклади позашкільної освіти у зв'язку з необхідністю зосередження уваги на навчанні у випускних класах, проте частину користувачів не задовольняв спектр пропонованих послуг.

У процесі аналізу було виявлено взаємозв'язок між наявністю/відсутністю закладів позашкільної освіти та рівнем підліткової злочинності, що засвідчує потребу організації соціально схвалюваних форм дозвілля дітей та молоді. Так, з'ясовано, що з числа учнів ЗНЗ м. Житомира, які перебувають на обліку у відділі кримінальної міліції у справах дітей Богунського та Корольовського РВ УМВС України в Житомирській області, станом на 01.04.2012 року 58% проживають на території Мар'янівки, Мальованки-Корбутівки та Крошні. Саме в цих районах міста дуже мало закладів позашкільної освіти. За такої ситуації доречним є відкриття в названих райо-

нах підліткових клубів за місцем проживання, оскільки забезпечення їх діяльності потребує відносно невеликих затрат, до того ж це найбільш мобільна форма, здатна враховувати та адаптовуватись до нових потреб користувачів послуг.

У структурі видатків міського бюджету на заклади позашкільної освіти переважають кошти на заробітну плату та комунальні послуги, частка яких становить 78%, на проведення ремонтних робіт на будівництво – 7%, інше – 15%.

Враховуючи кількість дітей, які відвідують заклади позашкільної освіти, з огляду на видатки загального фонду, вартість навчання однієї особи протягом року у 2011 р. складала:

- в закладах, підпорядкованих управлінню культури – 8128 грн.,
- у закладах, підпорядкованих управлінню освіти – 1990 грн.,
- у закладах, підпорядкованих управлінню у справах сім'ї, молоді та спорту – 724 грн.

Така відмінність пояснюється специфікою побудови навчального процесу в цих закладах. Бюджетний аналіз засвідчив, що вартість навчання однієї особи протягом року в закладах різного підпорядкування є неоднаковою і відсоток фінансування не пропорційний кількості відвідувачів (Рис. 4).

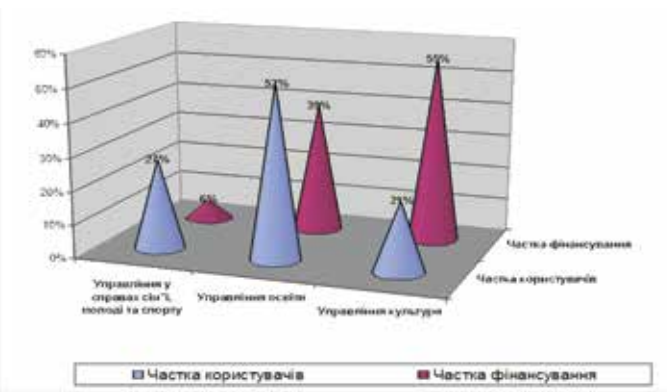

Рис. 4. Співставлення часток користувачів послуг та фінансування

Отримані результати дослідження дозволили по-новому підійти до питання розвитку позашкільної освіти. З урахуванням ґендерної складової на рівні мети, завдань, показників та заходів було розроблено проект та прийнято Міську цільову соціальну програму утримання та розвитку позашкільної освіти за місцем проживання на період до 2015 року (рішення двадцять другої сесії Житомирської міської ради № 520 від 18.04.2013). У Програмі було передбачено кошти на вивчення потреб дітей різного віку та проведення ґендерно чутливих інформаційних кампаній по залученню дітей до позашкільної освіти.

За час дії програми (2013-2015 рр.) було вивчено потреби дітей підліткового віку та молодших школярів, на основі яких відкрито нові та модернізовано існуючі гуртки та секції. Після проведення двох ґендерно чутливих інформаційних кампаній «Хобі як стиль життя» та «Дозвілля – простір для самореалізації» збільшилася кількість дітей, які отримують якісні послуги у позашкільних закладах. Відкрито додатково три клуби за місцем проживання. Інформаційні кампанії передбачали створення та поширення серед підлітків електронної газети-мультими із прикладами нестереотипного хобі та проведення дозвілля, буклетів із описом послуг позашкільних закладів та логістичною інформацією, проведення тематичних заходів.

У ході вивчення потреб дітей з'ясовано, що і дівчата, і хлопці підліткового віку пріоритетним напрямом виділили спортивно-оздоровчий, однак віддали перевагу різним видам занять. Пріоритетними дівчата обрали тренажери, теніс велоспорт, ролики, скейт, волейбол, баскетбол, плавання; хлопці – боротьбу, футбол, теніс. У відповідь на запит відкрито нові гуртки та секції: жіночий тренажерний зал (МКСЦ); велоспорт (п/к «Фортуна»), теніс (п/к «Гармонія»). У багатьох клубах є секції з різних видів єдиноборств. Дівчата зазначили, що не вистачає гуртків та секцій хореографічно-музично-театрального та професійного спрямування. Нині діють театральна студія "Юність", танцювальні колективи в підліткових клубах "Мрія", "Світанок", МКСЦ, "Гармонія". Було з'ясовано, що значна частина респондентів близькість закладу позашкільної освіти визначає як пріоритет (з міркувань безпеки, економії часу та ресурсів). Також респонденти висловили побажання щодо роботи літніх таборів на базі підліткових клубів. Кілька років поспіль на базі більшості підліткових клубів працюють літні табори, які забезпечують потреби батьків та дітей у дозвіллі за місцем проживання. У ґендерному бюджетуванні ідея орієнтації на потреби клієнта передбачає врахування як практичних ґендерних потреб дівчат і хлопців (жінок і чоловіків), так і стратегічних. Це дає можливість орієнтуватись не на знеособлену душу населення в структурі програм (стратегій, проектів), а на людину чи цільову групу з конкретними запитами, та приймати рішення для задоволення цих інтересів, підвищуючи ефективність видатків бюджету. Практичні потреби виникають у результаті традиційної соціалізації. Стратегічні ґендерні потреби пов'язані із розширенням можливостей жінок і чоловіків та зміною існуючих ґендерних ролей. Стратегічні потреби неможливо задовольнити без урахування практичних потреб, тому в рамках означеної ініціативи доцільним було задоволення поточних інтересів дітей та молоді у сфері позашкільної освіти, які могли бути й стереотипним, разом із тим створюючи умови й для стратегічних потреб, які передбачали деконструкцію ґендерних стереотипів.

З часу впровадження ініціативи минає 5 років. Цей період часу дає підстави говорити про середньострокові результати. За 5 років відкрито 3 нових клуби за місцем проживання («Перемога», «Гармонія», «Світанок»), створено нові та модернізовано існуючі гуртки та секції на основі результатів дослідження потреб дітей. Кількість відвідувачів клубів зросла на 508 осіб. Змінилося співвідношення дівчат та хлопців (було 58% до 42%, стало 55% до 45%) у бік більш збалансованого представництва як у цілому, так і на рівні тих напрямів, де стабільно переважали дівчата. Зокрема, співвідношення дівчат та хлопців у гуртках та секціях художньо-естетичного напряму у 2012 році складало 79% до 21% відповідно, у 2015 р. стало 73% до 27% відповідно; у гуртках та секціях декоративно-ужиткового напряму було 77% дівчат та 23% хлопців, а стало 70% до 30%. Подолання стереотипів потребує часу.

Також було проведено семінари та тренінги на ґендерну тематику для працівників закладів позашкільної освіти, видрукувано та поширено «Методичні рекомендації з упровадження ґендерного підходу у діяльність закладів позашкільної освіти за місцем проживання».

Протягом травня-червня 2017 року створюється освітній портал під назвою «Gurtok.org». У першу чергу, це дасть змогу батькам, дітям та підліткам бачити усю базу позашкільної активності, вибирати гурток чи секцію за фільтрами (найближчий до дому, за віком, за напрямом діяльності тощо). Заплановано впровадження такої європейської практики, як освітній ваучер - сертифікат на повністю безкоштовне навчання чи відвідування дитиною другого гуртка. Головна ідея такого кроку полягає у тому, щоб фінансувати послугу, яку отримує дитина, а не установу – принцип «гроші ходять за дитиною». Бо фінансуються всі заклади однаково, а навантаження різне. Таким чином, користувачі обиратимуть якісні послуги, цим самим створюючи умови для розвитку затребуваних секцій та гуртків.

Таким чином, збалансоване врахування інтересів дівчат і хлопців під час планування та здійснення фінансових видатків на надання послуг населенню підвищує їх якість, стимулює розвиток певної галузі, утверджує рівні права та можливості

Сталість результатів ґендерної бюджетної ініціативи була забезпечена завдяки участі громадських діячів у міській координаційній раді з ґендерних питань та активній діяльності управління у справах сім'ї, молоді та спорту Житомирської міської ради.

***Марія Місюрова**, начальник управління охорони здоров'я Житомирської міської ради*
***Олена Остапчук**, директорка Центру ґендерної освіти*

РЕАЛІЗАЦІЯ ҐЕНДЕРНОЇ БЮДЖЕТНОЇ ІНІЦІАТИВИ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я м. ЖИТОМИРА

Передісторія до реалізації ґендерної бюджетної ініціативи у місті Житомирі. У 2015 році за ініціативою Міністерства фінансів України із запровадження ґендерно-орієнтованого бюджетування в Україні та за підтримки проекту «Ґендерне бюджетування в Україні», що його фінансує Шведська агенція міжнародного розвитку та співробітництва (SIDA), робочою групою Житомирської області з числа працівників управлінь ОДА, статистики та медичних закладів здійснено ґендерний бюджетний аналіз Житомирської обласної комплексної програми боротьби з онкологічними захворюваннями до 2016 р.

У результаті дослідження означеної Програми з'ясовано, що:

1) Злоякісні новоутворення поширені як серед чоловіків, так і серед жінок, але із різною локалізацією, що може бути пов'язано як із біологічними факторами (наприклад, гормональні зміни), так і зі способом життя (чоловіки – паління, зловживання алкоголем, ризикована поведінка; жінки – засмага, косметика, засоби побутової хімії, неконтрольований вплив сонця при роботі на присадибних ділянках тощо). Захворювання набуває значного поширення серед представників обох статей після 40 років і прогресує із збільшенням віку.

2) У жінок вищий відсоток злоякісних новоутворень, виявлених на ранніх стадіях, ніж у чоловіків, тому що: жінки частіше проходять медичні огляди, що обумовлено їх професійною зайнятістю; в структурі злоякісних новоутворень у жінок переважають візуальні локалізації (молочна залоза, шкіра, гінекологічний рак), які швидше діагностуються лікарем.

3) Для чоловіків, хворих на злоякісні новоутворення, характерний нижчий рівень загальної 5-річної виживаності, ніж для жінок, які мають онкозахворювання, тому що: в структурі смертності чоловіків, хворих на злоякісні новоутворення, переважають нозології (легені, ротова порожнина, шлунок), які гірше піддаються спеціалізованому лікуванню; для чоловіків характерний більший відсоток занедбаних стадій.

З'ясовано, що кожна форма локалізації онкозахворювання має свою схему лікування та відповідно відрізняється тривалість та вартість кожної форми на різних стадіях. Профілактика та виявлення хвороби на ранніх стадіях суттєво впливає на термін, результат і фінансові затрати на лікування.

Ознайомившись із досвідом ґендерного бюджетного аналізу обласної програми, працівники управління охорони здоров'я Житомирської міської ради ініціювали проведення ґендерного аналізу стану захворюваності на злоякісні новоутворення у м. Житомирі. Таким чином, ґендерна бюджетна ініціатива у сфері охорони здоров'я в Житомирі була реалізована у кілька етапів:

Етап 1. - Протягом жовтня-листопада 2016 року працівниками управління охорони здоров'я Житомирської міської ради здійснено ґендерний аналіз стану захворюваності на злоякісні новоутворення у м. Житомирі.

Таблиця 1.

Рейтинг випадків захворювань на злоякісні новоутворення за локалізацією та статтю (2015 р.)

Чоловіки	Рейтинг випадків захворювання на злоякісні новоутворення	Жінки
органи дихання	1	молочна залоза
сечові органи та сечовий міхур	2	щитовидна залоза та інші ендокринні залози
губи, рот. порожнина, глотка	3	нервова система
сполучні тканини	4	статеві органи
органи травлення	5	шкіра
інші локалізації	6	лімфатична, кровотворна та споріднені тканини

З'ясовано, що у структурі загальної смертності населення м. Житомира за 2015 рік смертність від новоутворень становить 22,3%. Зафіксовано відмінності у поширеності локалізацій новоутворень, характерних для жінок і чоловіків, які проживають у місті (Таблиця1). Так, у жінок значно переважає локалізація пухлин у наступних органах: молочна залоза, щитовидна залоза та інші ендокринні залози, нервова система, статеві органи, шкіра (Таблиця 2). У чоловіків значно переважають такі локалізації: органи дихання, сечові органи та сечовий міхур, губи, ротова порожнина, глотка, сполучні тканини, органи травлення (Таблиця 2).

Таблиця 2

Рейтинг випадків захворювань на злоякісні новоутворення за локалізацією та статтю (2015 р.)

№	Локалізація онко - захворювання	Всього осіб	жінки		чоловіки	
			осіб	%	осіб	%
1.	Губи, ротова порожнина, глотка	33	8	25	25	75
2.	Органи травлення	218	99	46	119	54
3.	Органи дихання	75	14	19	61	81
4.	Кістки суглобів	3	3	100	0	0
5.	Сполучні тканини	4	1	25	3	75
6.	Шкіра	161	81	51	80	49
7.	Молочна залоза	123	122	99	1	1
8.	Статеві органи	191	136	71	55	29
9.	Сечові органи та сечовий міхур	89	20	23	69	77
10.	Око	3	0	0	3	100
11.	Нервова система	11	9	81	2	19
12.	Щитовидна залоза та інші ендокринні залози	24	20	83	17	4
13.	Лімфатична, кровотворна та споріднені тканини	71	36	51	35	49
	Всього	1006	559	55,5	447	44,5

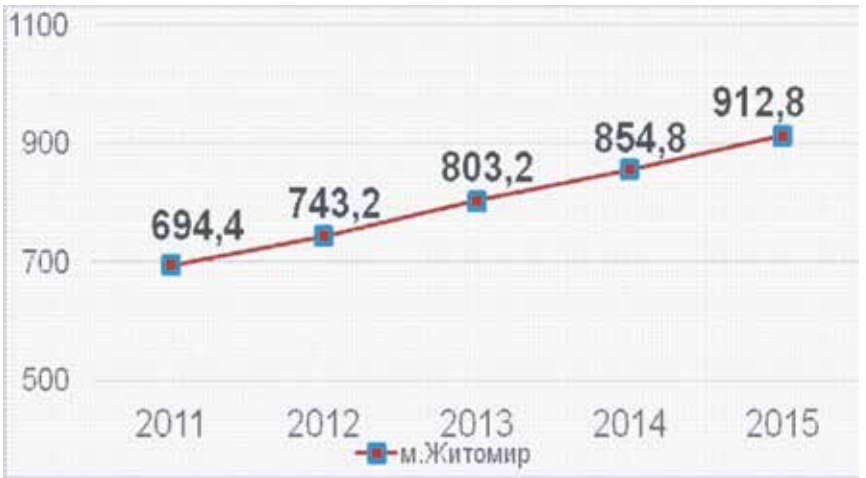

Рис. 2. Динаміка рівня поширеності раку шийки матки у м. Житомир

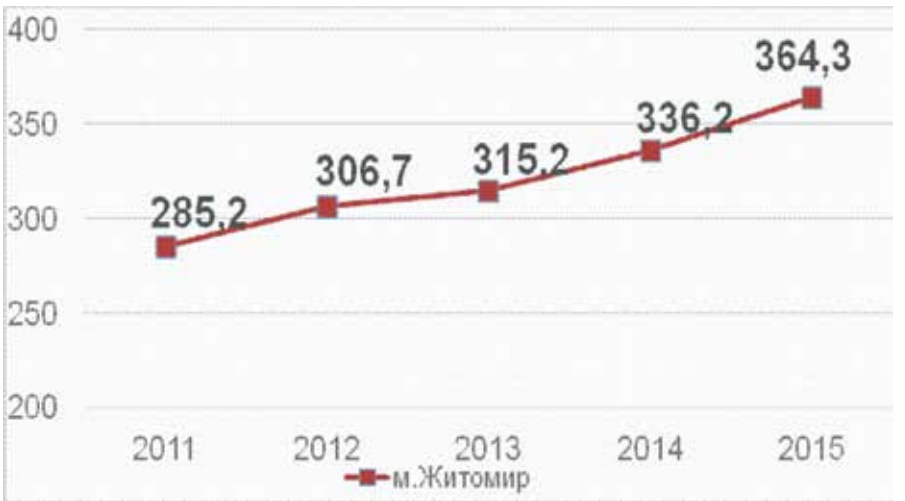

Рис. 1. Динаміка рівня поширеності раку молочної залози у м. Житомир

Привертає увагу факт зростання рівня поширеності раку молочної залози та шийки матки у м. Житомир (Рис.1, Рис.2).

Етап 2 – Проведення наради з питань упровадження результатів ґендерного бюджетного аналізу програм у сфері охорони здоров'я на місцевому рівні для керівного складу медичних закладів первинного і вторинного рівнів м. Житомира (грудень 2016 р., за підтримки Проекту «Ґендерне бюджетування в Україні»). Захід мав на меті презентувати результати здійсненого ґендерного аналізу стану захворюваності на злоякісні новоутворення та посилити роботу з підвищення рівня обізнаності і раннього виявлення онкологічних захворювань у м.Житомирі. Участь у заході взяли заступник міського голови з питань діяльності виконавчих органів ради – Матвій Хренов, очільники управлінь міської ради, керівники медичних закладів первинного і вторинного рівнів м. Житомира, члени міської міжвідомчої комісії з питань координації дій щодо попередження насильства в сім'ї, протидії торгівлі людьми, демографічного розвитку та ґендерної рівності. Під час наради було визначено, що у 2016 році пріоритетним напрямом є профілактика жіночих онкологічних захворювань. Зважаючи на відчутне зростання показників поширеності саме таких локалізацій раку як молочна залоза та шийка матки на фоні негативної демографічної ситуації, у наступні роки можна очікувати подальше погіршення стану здоров'я жінок репродуктивного віку та, як насідок, подальшого погіршення демографічних показників.

Виявлення раку молочної залози та раку шийки матки під час профілактичних оглядів в цілому по країні залишається низьким, а показник занедбаності (III Б - IV ст.), який є провідним критерієм якості діагностики, навпаки - високим. Реальний шлях покращення результатів лікування пухлин молочної залози та шийки матки - рання, а в ряді випадків - доклінічна діагностика. Вирішити цю проблему можна тільки за умови застосування комплексних методів діагностики.

Етап 3 - Внесення змін (завдання № 20. реалізація проекту «Розвиток медичних послуг з підтримки материнства та дитинства у м. Житомирі», завдання № 21. Реалізація проектів «Малоінвазивна хірургія», «Протидія поширенню онкологічних захворювань») до Міської програми розвитку охорони здоров'я на 2016-2017 роки в аспекті профілактичних заходів (проведення тренінгів для медперсоналу, анкетувань, організація незалежного аудиту, моніторингових візитів щодо раннього виявлення онкологічних захворювань) та закупівлі сучасного обладнання для ранньої діагностики онкологічних захворювань у жінок та оперативного лікування передпухлинних станів – виконання у 2017 р. за рахунок коштів державного та міського бюджетів.

Етап 4 – Закуплено обладнання та проведено інформаційну кампанію, спрямовану на раннє виявлення раку шийки матки та раку молочної залози.

В рамках реалізації міської Програми розвитку охорони здоров'я на 2016-2017 роки для медичних закладів м. Житомира було придбано 9 кольпоскопів на загальну суму 879,0 тис. грн. та 3 рентгенівських апарати на суму 6160 тис. грн.

З середини жовтня поточного року проводиться інформаційно-медійна кампанія для населення, яка має привернути увагу жінок до стану свого здоров'я та пройти профілактичний огляд. У рамках цієї кампанії проводяться телевізійні передачі за участю управління охорони здоров'я міської ради, фахівців міських медичних закладів, тематичні ефіри на радіо, випускається та розповсюджується друкована продукція (плакати, листівки, пам'ятки тощо) для пацієнтів, тощо. Медичні працівники намагаються у доступній формі довести інформацію про наслідки онкологічних захворювань у жінок, важливість ранньої діагностики та залежність результатів лікування від того, на якій стадії виявлено захворювання. На проведення кампанії спрямовано 80,0 тис грн. Таким чином, зусилля спрямовані на те, щоб спонукати жінок нашого міста більш уважно ставитися до стану власного здоров'я.

Олена Остапчук

ҐЕНДЕРНИЙ ПІДХІД ЯК НЕОБХІДНА СКЛАДОВА УПРАВЛІННЯ

Коли йде мова про ґендерні питання, то на практиці, насамперед, це означає врахування потреб та інтересів жінок і чоловіків різних соціальних та вікових категорій. Ці потреби можуть бути як спільні, так і відмінні.

Врахування ґендерного аспекту при наданні послуг може покращити їх якість та затребуваність. При цьому можуть вирішуватись ґендерні проблеми – ті, з якими зіштовхуються жінки і чоловіки у соціокультурному середовищі. Так, зокрема, жінки мають більш вразливі позиції в наступних сферах: обмежений доступ до влади і власності; низький рівень жіночого представництва на найвищих державних посадах (лише 12% жінок у складі Верховної Ради); в економічній сфері жінки володіють незначною частиною бізнесу в Україні і мають менше ресурсів; жіноча заробітна плата є меншою від чоловічої на чверть; неоплачувана домашня праця (4-6 годин додаткової роботи); жінки найбільше потерпають від всіх видів насильства та ін. До проблем, які мають негативний вплив на чоловіків, належать наступні: в Україні середня тривалість життя чоловіків на 10 років менша від тривалості життя жінок; високий рівень смертності чоловіків працездатного віку; туберкульоз (70%), ВІЛ/СНІД (60%), суїциди – переважно чоловічі; збільшення чисельності чоловіків, хворих на різні види залежностей; насильницька поведінка чоловіків та ув'язнення; порушення права батька опікуватися дитиною та ін. Від цих перекосів програють і чоловіки, і жінки.

Для врахування потреб необхідна сегментація цільових груп. За якими параметрами ми найчастіше визначаємо (і чи взагалі визначаємо, бо часто це звучить «як для всіх») цільову групу, з якою будемо працювати у межах того чи іншого проекту (ініціативи)? За потребами? Проблемами? Соціальним статусом? Віком? Статтю? Національністю? Станом здоров'я? Місцем проживання чи іншими факторами? Для більш ефективної роботи варто враховувати комбінації кількох факторів. І чим краще ми знаємо потреби й інтереси цільової групи (цільових груп), тим більш ефективну діяльність можна спланувати та впровадити.

Ті, хто працюють у сфері управління чи реалізують проекти, мають розуміти, що вони самі – це не їхня цільова аудиторія, тому інтереси і потреби цільових груп треба вивчати. Банальна думка, але часто ініціативи (проекти) реалізуються не стільки з перспективи, що необхідно цільовій групі, скільки з точки зору того, що ми (чи організація) можемо запропонувати цільовій групі. Згадати хоча б приклади щодо найперших послуг, які запропонували бібліотеки для внутрішньо переміщених осіб, – курси з вивчення української мови. Однак, потреби людей у ситуації вимушеного переселення, набагато строкатіші. Тому послуги, які не враховують потреб користувачів (або потенційних користувачів), і надаються з огляду на можливості організації, завжди будуть менш ефективні, ніж ті, котрі чутливі до інтересів людей. Усвідомлення цього факту дає можливість різним інституціям знайти ресурси й реалізовувати ширший спектр функцій для задоволення потреб населення з різних соціальних і вікових груп.

Значний досвід тренерської роботи засвідчує, що люди не завжди чітко можуть сформулювати власні потреби, або сприймати як дійсні інші. Наведу приклад: під час тренінгів, зокрема у новостворених територіально об'єднаних громадах, при обговоренні питання першочергових потреб громади насамперед звучить «дороги». Тренерка уточнює, що саме вкладається у зміст цього поняття? І чоловіки, і жінки кажуть «покриття (асфальт)», однак після уточнюючих питань, пов'язаних із практичними щоденними діями мешканців, з'ясовується наступне: важливим є не стільки саме покриття, скільки так би мовити інфраструктура, що йде вздовж цього покриття. Зокрема пріоритетними виявились:

- освітлення, тротуари та пішохідні переходи – з міркувань безпеки;
- велосипедні доріжки – бо переважна більшість населення села користується велосипедами;
- зупинка для очікування транспорту, але обов'язково з накриттям від дощу і місцями для сидіння – як територія СПІЛКУВАННЯ мешканців. Дуже цікавим є цей момент, який більшою мірою свідчить не стільки про необхідність прихистку від негоди під час пересування, скільки про потребу комунікації та взаємодії громади.

Ці деталі важливо проговорити і з'ясувати, що саме вкладається у зміст «дорога», бо, вочевидь, навіть найкраще асфальтне покриття саме по собі не здатне забезпечити вирішення дійсних, а не замаскованих «інфраструктурних» потреб мешканців невеликого населеного пункту. Під час вражень від тренінгу учасники часто наголошують на важливості розуміння потреб, замислюються над своїми дійсними бажаннями, міркують над способами їх втілення.

Наявність ресурсів та послуг, їх доступність для різних цільових груп, облік користувачів та якість наданих послуг – теж фокуси роботи з потребами населення. Дуже імпонує австрійський приклад: фахівці департаменту містобудування Відня, перш ніж проводити реконструкцію сходів «Thurnstiege» (Рис.1.), вирішили з'ясувати: хто користується і хто не користується цими сходами? Чому? З'ясувалося, що з огляду на стан здоров'я та мобільність, цією спорудою не користуються батьки з дітьми, люди з інвалідністю, люди похилого віку. Щоб залучити ширше коло користувачів, сходи було модернізовано (Рис.2.) в спосіб, який допоміг не лише задовольнити потреби людей з обмеженою мобільністю (завдяки асфальтованій зигзагоподібній доріжці), а й створити простір для спілкування (завдяки зручному покриттю і використанню елементів ландшафтного дизайну).

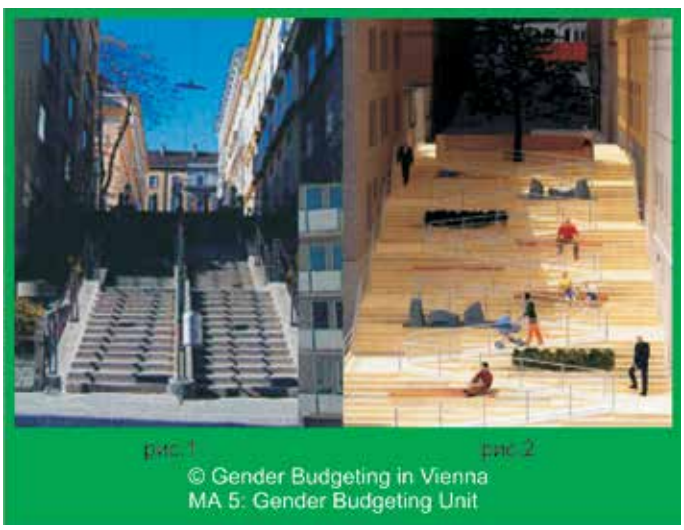

За аналогією до цього прикладу, бажаючі можуть поміркувати над питанням, представники/представниці яких соціальних груп не можуть скористатися послугами, що декларуються як для всіх, і чому? Які причини: час, тривалість, графік, контент пропонованих сервісів? Хто основний користувач послуг? Як залучити найменш представлені категорії жінок і чоловіків? Які канали комунікації обрати?

Упровадження ґендерного підходу потребує розуміння становища жінок і чоловіків у певному соціокультурному середовищі, врахування в управлінській чи проектній роботі практичних і стратегічних потреб представників різної статі, ґендерно чутливу поведінку та відмову від упереджень, критичне ставлення до ґендерних стереотипів. Врахування ґендерного підходу має потенціал до вирішення проблем жінок і чоловіків та суспільних змін.

Ґендерні питання стосуються кожної і кожного, адже це питання:

- *збільшення тривалості життя;*
- *можливість балансу професійного та особистого життя жінок і чоловіків;*
- *участь у процесах прийняття рішень і розподілі ресурсів незалежно від статі;*
- *створення рівних умов для кар'єрного зростання;*
- *питання відповідального батьківства і материнства;*
- *партнерського розподілу сімейних обов'язків; зменшення (викорінення) насильства;*
- *формування гармонійно розвиненої особистості, вільної від стереотипних поглядів щодо ролі чоловіка і жінки в суспільстві.*

ҐЕНДЕРНА СТАТИСТИКА МІСТА ЖИТОМИРА

Житомирська міська рада
Управління у справах сім'ї, молоді та спорту
Головне управління статистики в Житомирській області
Житомирська обласна молодіжна громадська організація "Паритет"

ЧИСЕЛЬНІСТЬ НАСЕЛЕННЯ у м.ЖИТОМИР

Чисельність постійного населення на 1 січня 2017 року становила
266 106 осіб, у тому числі:

Співвідношення жінок і чоловіків м. Житомира

На 1 січня 2017 року

1060 На 1 000 дівчаток народилось хлопчиків

856 На 1 000 жінок припадає чоловіків

На 1000 жінок припадає чоловіків

Житомирська міська рада
Управління у справах сім'ї, молоді та спорту
Головне управління статистики в Житомирській області
Житомирська обласна молодіжна громадська організація "Паритет"

Вищі навчальні заклади м. Житомира

ЧИСЕЛЬНІСТЬ СТУДЕНТІВ
вищих навчальних закладів I-IV рівнів акредитації
на початок навчального року, осіб

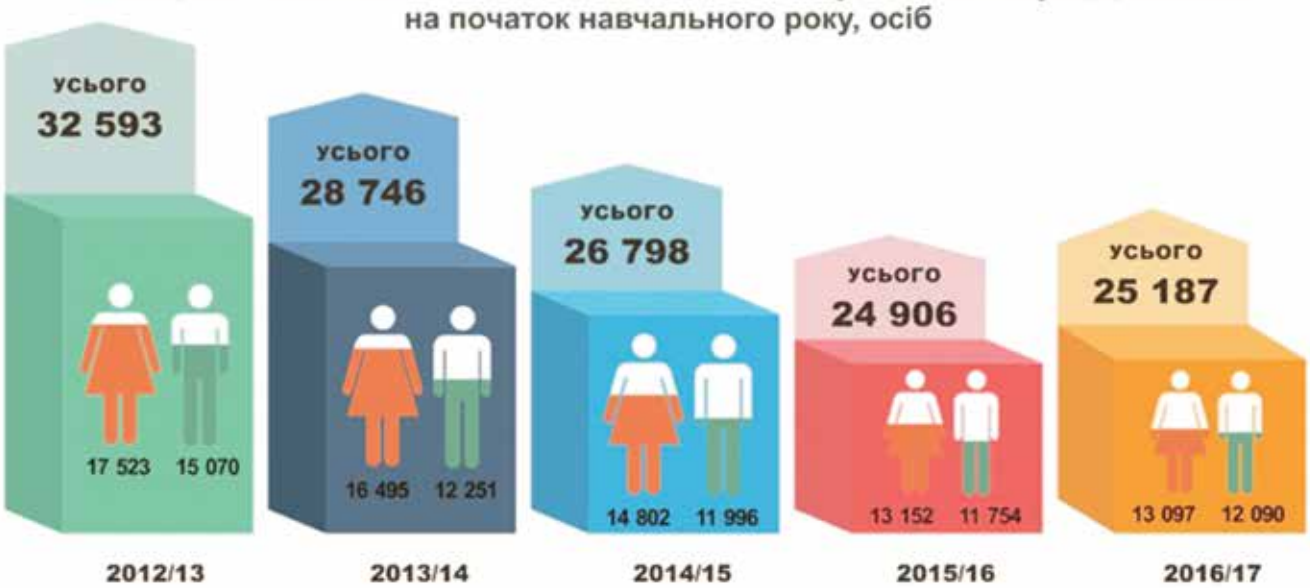

Різниця в оплаті праці між жінками та чоловіками у Житомирській області в 2016 році

Середньомісячна заробітна плата

Співвідношення заробітної плати жінок до заробітної плати чоловіків

77,0% по області

74,6% по Україні

С.В. Попова-Олійник,
О.Л. Остапчук

ҐЕНДЕРНІ СТЕРЕОТИПИ

Під **ґендерними стереотипами** найчастіше розуміють загальноприйняті усталені оцінки норм поведінки, спрощені уявлення про образи жінок та чоловіків, стандартизовані стійкі судження щодо моделей їхньої поведінки та рис характеру, яким відповідає поняття «жіноче» і «чоловіче» та які закріплюються у свідомості без урахування соціальних змін, суспільного розвитку і життєвих процесів, що відбуваються як на локальному, так і на глобальному рівні (Т.Мельник, Л.Кобелянська). Ґендерні стереотипи, як і будь-які інші стереотипи (вікові, расові, культурні та ін.), мають позитивні й негативні аспекти. Позитивним є те, що ґендерні стереотипи допомагають легше сприймати дійсність, орієнтуватись у різних обставинах та ситуаціях без докладання додаткових зусиль. Негативним у ґендерних стереотипах є спричинення психологічного тиску на особистість чоловіка і жінки, відсутність чіткого уявлення про об'єктивні реалії життя, стримування змін, формування несприйняття новацій та ін.

Науковці (Т.Говорун, О.Кікінежді) виділяють декілька груп ґендерних стереотипів:

1. Стереотипи, що стосується фізіологічних, психологічних, поведінкових уявлень про жінок і чоловіків. Так, наприклад стереотипними вважаються міркування, що жінки від природи володіють такими рисами, як м'якість, ніжність, турботливість, поступливість, скромність та ін., а чоловікам вроджено притаманна активність, незалежність, цілеспрямованість, грубість, сміливість, мужність тощо. Але при детальному аналізі кожної людини стає зрозумілим, що ці риси та якості швидше є загальнолюдськими, а не притаманними окремій статі. У більшості людей спостерігаються одночасно типово «фемінні» й типово «маскулінні» ознаки у зовнішності, поведінці, мисленні. Все залежить від спадковості, вродженої фізіології, гормонального коливання та соціального середовища, у якому формується особистість. Навіть у фізіології, яка часто є інструментом маніпулювання представниками біодетермінізму щодо пояснення особливостей поведінки жінок і чоловіків, є більше спільного, аніж відмінного, адже мова йде про один біологічний вид – людину.

Важливими на сьогодні для гармонійного розвитку особистості та повноцінної самореалізації у різних сферах життєдіяльності є такі риси і якості, як креативність, цілеспрямованість, організованість, працелюбність, раціональність, логічне мислення, толерантність, емпатія, асертивність, добре сформовані базові компетентності, уміння конструктивно вирішувати конфлікти, знаходити компроміси, не залежно якої статі людина.

2. Стереотипи, що стосуються сфер діяльності жінок і чоловіків. У сучасній економіці спостерігаються так звані «жіночі» та «чоловічі» сфери діяльності. До «жіночих» традиційно відносять сферу освіти, виховання, медицину, легку промисловість, малий бізнес, сферу послуг, виконавчу владу, юриспруденцію тощо. До «чоловічих» – великий бізнес, політику, важку промисловість, військову сферу, армію, авіацію та флот, сфери, пов'язані з ризиком та небезпеками. Для того, щоб проаналізувати, в чому полягає суть такого розподілу, варто оцінити статус названих сфер діяльності, оплату праці та владу, яку мають люди, зайняті у тій чи іншій галузі.

3. Стереотипи, пов'язані з виконанням професійних та сімейних ролей. За жінками традиційно закріпились сімейні ролі, за чоловіками – професійні. Хоча об'єктивна реальність свідчить про те, що пересічна українська сім'я може якісно функціонувати за умови поєднання цих двох ролей як для жінки, так і для чоловіка.

4. Стереотипи, пов'язані із зовнішністю жінок та чоловіків. Сучасна масова культура (телебачення, преса, Інтернет, реклама) постійно пропонує і пропагує певні взірці, образи для наслідування жінок і чоловіків: від модної у цьому сезоні кольорової гами одягу та взуття до актуальної статури, зросту, довжини і кольору волосся та очей, ступеня засмаги, ваги та ін. Штучність тиражованих масовою культурою образів та неможливість їх досягнення часто породжує надмірну кількість комплексів як у жінок, так і в чоловіків. Адже бажані параметри жіночого тіла – 90/60/90 можуть мати лише 2% жінок від природи. Для чоловічого тіла теж передбачені певні стандарти. Часто прагнення домогтися означених розмірів тіла спричиняє ряд негативних наслідків: неврози, замкнутість, невротичну анорексію та невротичну булімію, суїцидальні пориви та ін., не залежно від статі людини, адже норми краси надзвичайно стійкі і важливі для підлітків та молоді особливо.

Варто звернути увагу на надмірно ранню сексуалізацію, особливо жіночих образів, що існує не тільки у масовій культурі (мультфільмах), дитячій літературі (Енциклопедії для справжніх принцес), ляльках Барбі, декольтованому одязі, дитячому взутті на підборах, використанні косметики, а й у масовій появі останнім часом конкурсів дитячої краси, міні-міс. Небезпечним у цих конкурсах передусім їхнє змістове наповнення, яке дублює конкурси краси для дорослих жінок: дефіле в сукні, дефіле в купальниках та ін., а оцінюють такі конкурси дорослі чоловіки. Означені тенденції корелюють зі збільшенням випадків педофілії, раннього статевого дебюту, абортів, хвороб, які передаються статевим шляхом.

Серед найпоширеніших стереотипів у нашій культурі є наступні: «жінки – берегині домашнього вогнища, а чоловіки – здобувачі засобів до існування», «чоловіки – сильна стать, жінки – слабка стать», «жінки можуть вільно виявляти свої почуття, а чоловіки зобов'язані тримати емоції в собі» та ін. Важливо розуміти, що таких висновків кожна людина доходить не відразу. У процесі соціалізації ґендерні стереотипи поступово нав'язуються особистості через різноманітні агенти, фактори та механізми, закріплюються у свідомості, а згодом видаються за свої «власні», «природні» та «незмінні». Ґендерне маркування дитини починається з кольору стрічки на покривальці після народження немовляти, одягу, іграшки, візочка, оформлення дитячої кімнати. З віком додається стрижка, вибір діяльності та захоплень, модель спілкування з іншими дітьми, щоб засвідчити успішне сприйняття себе як хлопчика чи дівчинки, і таким чином власної «нормальності».

Ґендерні стереотипи схожі на айсберг: те, що на перший погляд, допомагає швидше розпізнати ситуацію, зорієнтуватись у людях та обставинах, говорить про надводну, проте малу частину айсбергу. Негативні аспекти якраз виявляються у його підводній частині, тому прихованому впливі, який криється у стереотипі. Це має набагато більше небезпек і проблем як для окремої особистості, так і для всього суспільства, оскільки впливає на процеси ідентифікації, соціалізації та самореалізації особистості.

Дослідниця ґендерних аспектів суспільного життя О.Плахотнік пропонує такий рецепт проти ґендерних стереотипів:

I. Ознайомитись з основами ґендерної теорії й спробувати дивитись на світ через «ґендерні окуляри».

II. Навчитись відрізняти стереотипні уявлення від життєвих реалій.

III. Стежити повсякчас за собою, щоб не відтворювати стереотипи, а ставитися до людей і світу вдумливо й неупереджено.

IV. Навчити (після засвоєння пунктів 1-3) хоча б кількох інших людей (своїх дітей, друзів, колег, клієнтів).

У контексті соціально-педагогічної роботи важливо працювати над ґендерними стереотипами, розвінчувати їх «незламність» та консервативну стійкість з метою об'єктивного сприйняття й оцінки соціальних явищ у процесі роботи з дітьми, батьками, колегами, клієнтами.

«ПРИХОВАНИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ПЛАН» («ПРИХОВАНА НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА»)

«Прихований навчальний план» або «прихована навчальна програма» (hidden curriculum) – особлива структура й стиль спілкування, підбір завдань, прикладів, що опосередковано але сильно, впливає на учнів (студентів, вихованців), нав'язуючи їм певні ролі.

Це поняття активно розроблялося представниками критичної педагогіки (60-ті рр. XX ст.). Його ввів у науковий обіг американський соціолог П. Джексон у роботі «Життя в аудиторіях».

Критична педагогіка представлена педагогічними теоріями, які піддають критиці традиційний підхід в освіті. Дослідники обстоюють думку про те, що в освітніх закладах вихованцям нав'язується певна суспільна роль шляхом конструювання. У полі зору опинились питання ідеологічності освіти, її зв'язку з політикою, проблеми соціальної, ґендерної, расової нерівності в освіті. Метою критичної педагогіки є переборення нерівності й несправедливості в системі освіти. Цей напрям представлений такими персоналіями, як Л. Альтюссер П. Бордо, А. Грамши, Г. Жиру, І. Ілліч, П. МакЛарен, Р. Рорті, П.Фрейре та інші.

Критична педагогіка звертає увагу на необхідність зміни системи підготовки вчителів, викладачів, що передбачає опанування інноваційних технологій навчання, прогресивних педагогічних теорій та методів. П. МакЛарен і Т. да Сілва зазначають, оскільки всі педагогічні системи локалізовані в рамках режимів істини, привілеїв і домінантних соціальних відносин, найважливішим питанням для педагога є пошук форм забезпечення емансипації людських потенцій, структури для їх розвитку (як в аудиторіях, так і в суспільстві).

Методологічним підґрунтям концепту стали роботи Л. Альтюссера «Ідеологія та ідеологічні апарати держави» та П.Бордо «Відтворення в освіті, суспільстві й культурі». Як зазначає І. Ілліч, за допомогою «прихованого курикулуму» освітні установи прищеплюють учням і студентам ідеологію «пасивного споживання» – некритичного сприйняття існуючого соціального порядку. «Hidden curriculum» вчить вихованців, що їх роль в житті – знати своє місце й тихо сидіти на ньому.

В. Гайденко та І. Предборська вважають, що наявність прихованого навчального плану означає, що освіта не є ціннісно вільною, вона виступає, радше, як расово, класово, ґендерно стереотипізована.

Прихований навчальний план має такі ознаки (характеристики): імпліцитний зміст викладання; опосередкована дія; сильніший за мірою впливу, ніж офіційний навчальний план; культивування ґендерної нерівності.

О. Ярська-Смірнова виділяє три виміри прихованого навчального плану: організація освітнього закладу і ґендерна стратифікація учительства, зміст навчальних предметів, стиль викладання.

Підбір навчально-методичних матеріалів, прикладів, форм і методів, інтерпретація подій суспільного життя, коментарі, побудова мовних конструкцій, поведінка вчителів (викладачів) й учнів (студентів), виховні заходи, які проводяться у навчально-виховних закладах – елементи, які демонструють певний «взірець» (варіант) ґендерного устрою суспільства. При чому ця модель часто носить андроцентричний, патріархальний характер. Внаслідок культивування нерівності обмежується життєве самовизначення вихованців і вихованок, закріплюються традиційні уявлення про призначення статей.

Численні вітчизняні дослідження свідчать про нерівне ставлення до учнів та учениць (учителі неоднаково ставляться, оцінюють і карають школярів різної статі) та „недружнє" (хоча й по-різному) до дітей і підлітків обох статей шкільне середовище.

Кожна навчальна ситуація: вибір учителем або автором підручника прикладів, інтерпретація історичних подій, подання ілюстрацій, граматичних та синтаксичних конструкцій, – певним чином демонструють людині версію стосунків у світі крізь призму ґендеру.

Результати ґендерного аналізу вітчизняних підручників з географії, алгебри, біології, історії стародавнього світу, історії України, української, англійської та німецької мов засвідчили, що ґендерні асиметрії простежуються на рівні ілюстрацій, текстів, вправ. У змісті оповідань, текстових задач переважають особи чоловічої статі, їм невербально надається перевага, зміст більшості предметів відображає чоловічі досягнення. Підручники переважно відображають стереотипний погляд на ґендерні ролі, згідно з якими жінки повинні обмежуватись інтересами сім'ї, а чоловіки – владними і кар'єрними досягненнями.

О. Луценко звертає увагу на такі наслідки ґендерного дисбалансу в навчальних матеріалах: учні доходять висновків, що саме чоловіки відіграють головну роль у суспільстві та культурі; обмежуються знання учнів про відповідний внесок жінки в суспільне життя; стереотипи в освітніх програмах більшою мірою заохочують до активності чоловіків, а жінок орієнтують на моделі поведінки, які мало співвідносяться з лідерством.

Дослідження ґендерних аспектів вищої школи схиляють їх авторів (Т. Дороніну, Н. Кутову, О. Луценко, Н. Приходькіну та ін.) до наступних висновків:

1. Наявність стереотипів у навчальних матеріалах:

– ґендерні установки викладачів часто призводять до необ'єктивного тлумачення матеріалу, конфліктних ситуацій;

– для освітян характерна стримана, емоційно невиразна реакція і відсторонена позиція стосовно проблеми ґендерної нерівності в педагогічній професії;

– викладачі мають бути більш сенситивні до тих форм і мо-

«ПРИХОВАНИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ПЛАН» («ПРИХОВАНА НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА»)

делей міжособистісної взаємодії, які встановлюють ґендерну нерівність у ВНЗ, і до змісту навчальних планів і посібників.

3. Навчальний заклад як інституція відображає структурну нерівність:

– у закладах освіти новим поколінням учнів і, зокрема, молодим педагогам передаються традиційні ґендерні стереотипи;

– такий вимір як організація навчальних закладів звертає увагу на колектив, приміщення, систему правил, що регламентують міжособистісну взаємодію, устрій, що дозволяє їм працювати. У цьому контексті дослідники наголошують на ґендерній стратифікації викладацької діяльності, яка проявляється в тому, що більшість зайнятих у цій сфері – жінки, але вони мають менш престижні та оплачувані посади, ніж керівний склад, представлений чоловіками;

– в освітніх закладах учні та студенти засвоюють уявлення про суспільні стосунки, в тому числі й ґендерні, у подальшому переносять цей досвід у площину професійного та особистого життя, тому важливо, щоб навчальні заклади демонстрували сприятливі для розвитку особистості чоловіка і жінки взірці поведінки, вільні від упереджень та стереотипів.

Необхідно звернути увагу, яким чином транслюється та артикулюється знання на ґендерну тематику, які застосовуються форми і методи, оскільки ґендерні стереотипи можуть мати місце у поведінці викладача (вчителя) та стилі навчання. Стиль навчання у школі та ВНЗ переважно побудований за чоловічим взірцем (тести, індивідуальні доповіді, змагання за оцінки та ін.), у результаті чого обмежуються можливості розвитку емоційної складової учнів обох статей, спілкування, уміння працювати в колективі. Цю ситуацію можна покращити за рахунок використання інтерактивних методів, бо вони створюють можливості для самовираження та презентації як жіночого, так і чоловічого життєвого досвіду, орієнтують на співпрацю. Важливим також є розвиток критичного мислення та підвищення рівня ґендерної обізнаності усіх суб'єктів навчально-виховного процесу.

Отже, поряд із офіційно регламентованими складовими на навчально-виховний процес також впливають елементи імпліцитного характеру, які визначають (а часто й обмежують) можливості професійного й особистісного становлення.

Ситуації до роздумів

Ситуація 1.

Студентський актив гаряче обговорював план виховної роботи університету.

Найбільше це стосувалось таких двох форм роботи зі студентською молоддю:

1. Організація щорічного конкурсу краси «Королева студентства», на який витрачається близько 50% від суми усіх коштів студентського клубу. Студенти з певних причин поставили під сумнів доцільність проведення такого заходу.

2. Проведення розважального конкурсу «Козацькі забави», в якому беруть участь виключно хлопці, вправляючись у звитязі та фізичній силі. Студенти зауважили, що цей захід проводиться щорічно на філологічному факультеті, на якому переважно (90%) навчаються дівчата.

Назвіть ймовірні причини обурення студентів щодо описаних виховних заходів. Запропонуйте можливі форми виховних заходів для студентської молоді у контексті ґендерного підходу.

Ситуація 2.

У позашкільному закладі керівник гуртка запропонував пограться у командну гру, об'єднавши дітей за статтю: команда дівчат і команда хлопців.

На Вашу думку, чи коректно вчинив керівник гуртка з точки зору ґендерного підходу до організації навчально-виховного процесу? Які наслідки такий поділ матиме для дітей? Яким чином доцільно організовувати групову гру (роботу) з дітьми обох статей на заняттях та під час організації дозвілля?

Ситуація 3.

Ініціативною групою було зібрано інформацію щодо відвідуваності дівчатами та хлопцями гуртків та секцій позашкільних навчальних закладів одного з міст України. Результати дослідження за напрямами представлені на Рис. 1.

Про які тенденції свідчать отримані результати?

Спрогнозуйте причини та наслідки такого представництва користувачів закладів позашкільної освіти?

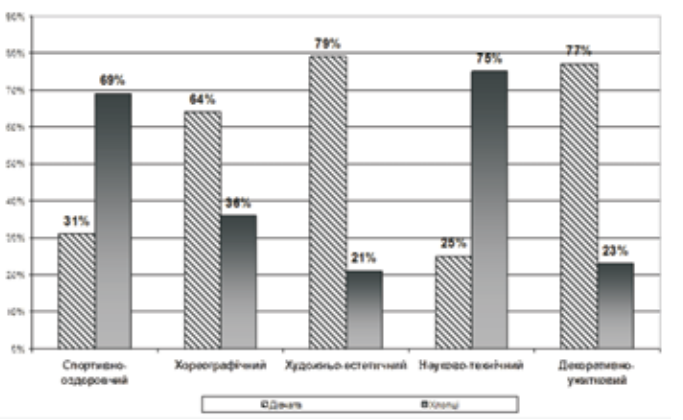

Рис. 1. Розподіл користувачів послуг закладів позашкільної освіти за напрямами

Ситуація 4.

Комітет з освіти м. Чьопінг (Швеція) провів аналіз програм загальноосвітніх шкіл для учнів старших класів та дослідив їх у ґендерному аспекті. Програми, які переважно охоплювали хлопців, - це техніка транспортних закладів, промислова техніка та електротехніка. Програми, які переважно відвідували дівчата, - це програми з оздоровлення дітей та програми з ділової справи та адміністрування.

Було порівняно витрати на програми, з'ясувалося, що вони суттєво різнилися. На програми, які здебільшого відвідували хлопці, витрачено 82 тис. шведських крон, в той час коли відвідувані дівчатами програми коштували 65 тис. крон.

Чи є ця ситуація проявом ґендерної нерівності?

Які Ви можете запропонувати варіанти розв'язку ситуації?

Чи можете Ви навести приклади схожих ситуацій в українських реаліях?

Ситуація 5.

На зустрічі випускників школи почали пригадувати ситуації, коли в під час навчання вчителі орієнтувалися лише на дівчат, це проявлялося у висловах на кшталт: «Дівчата, Ви зрозуміли?», «Дівчата, чим Вам допомогти?». Дівчат всіляко підтримували, заохочували до виступів та висловлення власної думки весь стиль навчання був цілком спрямований на дівчат. Хлопці найчастіше сиділи за останніми партами, їхньою думкою не цікавились.

Потім присутні жваво почали ділитися своїми досягненнями: хто де вчиться, хто чим займається, як склалося життя…

Аж раптом стало зрозуміло, що всі дівчата з класу мають вищу освіту та працевлаштовані, а з хлопців – лише один, причому лише завдяки своїм творчих здібностям; дехто із хлопців закінчив професійно-технічний заклад, були й такі, які обмежилися лише школою, а нині ведуть переважно асоціальний спосіб життя.

Проаналізуйте та прокоментуйте ситуацію? Про що вона свідчить?

Чи відомо Вам про подібні ситуації, коли педагоги по-різному ставляться до учнів?

Рекомендації щодо забезпечення рівноправ'я у навчально-виховному процесі [1]

- однакові педагогічні вимоги, тон і зміст звертання до хлопчиків і дівчаток;
- статевонейтральні вимоги до дотримання правил культури поведінки. Уникнення нав'язування стереотипів, наприклад: «хлопчикам (дівчаткам) не личить…», «ти ж не хлопчик (дівчинка), щоб…» тощо;
- орієнтація на індивідуальний розвиток дитини, її здібностей, уподобання, можливості у навчанні, оволодіння професійними вміннями тощо;
- заохочення дітей до статевозмішаних занять, ігор, видів навчальної діяльності, уникнення статевого сепаратизму в спілкуванні;
- заохочення та однаковий доступ до користування навчальним, спортивним інвентарем, приладами;
- обговорення з дітьми проблем взаємостосунків статей, наголошення на їхній рівності та взаємозамінності в сім'ї й суспільстві;
- привернення уваги вихованців до нав'язування ґендерних стереотипів ЗМІ, проявів сексизму, що принижує гідність як жінок, так і чоловіків;
- демонстрація педагогічним колективом андрогінних, уникнення статевотипізованих моделей поведінки.

Рекомендації для створення атмосфери толерантності і рівноправ'я на заняттях (за Мерсілі Дженкінс)[2]

Тексти і зміст курсів

- Чи говорите ви і чи використовуєте у своїх текстах ґендерно-нейтральну мову?
- Застосовуєте слова, що стосуються обох статей?
- Чи однаково відноситься зміст ваших текстів та навчального матеріалу до чоловіків і жінок?
- Чи показуєте ви і ваші тексти в рівній мірі діяльність, досягнення, проблеми і досвід жінок і чоловіків? Якщо в текстах цього немає, чи надаєте ви додатковий матеріал?
- Чи представляєте ви у своїх текстах кар'єру, ролі, інтереси, здібності жінок і чоловіків, не стереотипізуючи їх? Якщо у ваших текстах є стереотипи, чи вказуєте ви на них?

Інтеракції у навчальній аудиторії

- Чи усвідомлюєте ви, що у вас можуть бути ґендерні упередження стосовно успішності учнів?
- Як ви реагуєте на особливості мови/мовлення (акцент, діалект), які відрізняються від стандарту чи від вашої власної вимови?
- Чи не принижуєте ви інтелектуальні здібності учня чи учениці?
- Скільки жінок порівняно з чоловіками ви викликаєте для відповіді на питання? Кого з учнів ви називаєте на ім'я, чому?
- Які з цих категорій учнів беруть участь у заняттях частіше, ставлять запитання, роблять коментарі? Чи не є це диспропорційним, і чи не доводиться вам навмисно заохочувати інших учнів до виступу?
- Чи перебивають виступаючого, якщо так, то хто?
- Якщо одна група учнів домінує в інтеракції, що ви робите?
- Чи є позитивними ваші вербальні і невербальні реакції на учнів? Чи бувають презирливі реакції, заохочувальні? Чи однакові вони по відношенню до всіх учнів? Якщо ні, то чому?
- Чи встановлюєте ви контакт очима з одними учнями більше, ніж з іншими? Які жести, пози, вираз обличчя ви використовуєте у звертанні до хлопчиків (чоловіків) на відміну від дівчаток (жінок)?

[1] Говорун Т., Кікінежді О. Ґендерна психологія: Навчальний посібник. – К.: Видавничий центр «Академія», 2004. – 308 с.

[2] Введение в гендерные исследования. Ч.1: Учебное пособие/ Под ред. И.А. Жеребкиной – Харьков: ХЦГИ, 2001; СПб.: Алетейя, 2001. - С. 44-46.

ҐЕНДЕРНЕ НАСИЛЬСТВО

Якщо задуматися над питаннями:

– Чому я маю перейматися проблемою подолання насильства?

*– Чи справді важлива саме **МОЯ** точка зору і **МОЯ** позиція?*

ВАЖЛИВА!

Тому що проблема насильства стосується кожної людини, адже:

А) одні люди потерпають від наруги;

Б) другі є свідками насильства;

В) треті самі часто вдаються до насильницької поведінки.

Насилля стає нормою життя. **Відтак кожен і кожна можуть опинитися в небезпеці.** Насильство трапляється й у зовні благополучних сім'ях. До того ж насильницькі методи – не найкращі приклади для наслідування молодшим поколінням.

За інформацією, наданою Міністерством соціальної політики України, **протягом 2016 року зафіксовано 96143 звернення за фактом насильства в сім'ї, з яких 85037 звернень надійшло від жінок.** Також, згідно з аналізом дзвінків на Національну «гарячу» лінію з попередження домашнього насильства, торгівлі людьми та ґендерної дискримінації протягом 2016 року з питань, пов'язаних з домашнім насильством було отримано 34 758 дзвінків. Варто зауважити, що протягом 2015 року кількість таких дзвінків склала 2486, що свідчить про збільшення кількості звернень протягом року у 14 разів. Про це йдеться у зверненні з вимогою ратифікації Стамбульської конвенції, яка має реально дієві інструменти допомоги потерпілим від насильства *(режим доступу: https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLSf0hKDc_JVs4ksfvisCl4NK0Qf2AAGuG3gYCIjgFCnYMeCOuA/formResponse)*.

Цифри Нацполіції дещо відрізняються. За їхніми даними, за рік є 127 478 звернень від потерпілих. І це тільки ті, кому вже увірвався терпець, або це загрожувало їхньому здоров'ю чи життю. Реальна ж цифра – значно більша *(режим доступу: https://www.radiosvoboda.org/a/28263874.html)*.

Наведена статистика свідчить про потребу вирішення проблеми насильства як на всеукраїнському, так і на локальному рівні, на рівні громад, особливо, що стосується дітей та молоді, які дедалі частіше стають свідками сімейних конфліктів, об'єктами та суб'єктами різних видів насильства, зокрема таких його проявів як погрози, залякування, приниження, знущання, побиття, зґвалтування та ін.

Серед різних видів ґендерного насильства найбільш поширеним і найбільш складним для протидії є домашнє насильство. Ця проблема надзвичайно важлива передусім тому, що насильство й жорстокість у сім'ї не лише руйнують злагоду в ній, а й створюють передумови для злочинності в суспільстві загалом, є однією з найактуальніших суспільних проблем.

В Україні актуальність проблема домашнього насильства укладнена ще й з причини АТО *(режим доступу: http://povaha.org.ua/dev-yat-zapytan-pro-domashnje-nasylstvo-i-stambulsku-konventsiyu-v-ukrajini/)*, оскільки

- домашнє насильство виникає у родинах переселенців. Вони покинули домівку, не можуть гідно адаптуватися до нових умов (робота, друзі тощо), переживають стрес і, відповідно, усі проблеми, концентруються у родині
- Домашнє насильство виникає у родинах демобілізованих АТОвців. З ними не проведена необхідна реабілітація і, відповідно, прояви насильства можуть з'являтися частіше.

Ситуація щодо домашнього насильства має ряд особливостей. По-перше, недостатній рівень ідентифікації самих фактів насильства, насильство сприймається як буденна ситуація, як жертвами, так і кривдниками. Кривдники, якими у більшості випадків, є чоловіки, теж можуть не кваліфікувати свої дії як насильницькі, а трактувати їх як з'ясування подружніх стосунків. Супутніми проблемами є алкоголізм та безробіття. По-друге, у малих локальних спільнотах тема домашнього насилля табуйована, не прийнято «виносити» ці проблеми з дому, тому жінки, які потерпають від насильства, можуть ділитися цим із сусідами чи родичами, але вкрай рідко звертаються за допомогою до відповідних структур. По-третє, майнова залежність жінок (будинок належить чоловіку) та недостатня правова і юридична поінформованість і жертв (щодо можливостей і способів виходу зі скрути), і кривдників (щодо відповідальності) ускладнюють цей процес.

Проблема насильства у сім'ї часто є причиною таких явищ, як:

- бездоглядність та безпритульність дітей;
- зростання кількості розлучень;
- формування насильницького менталітету;
- втрата загальнолюдських цінностей любові та взаєморозуміння тощо.

Крім того, діти, що спостерігають за насильством у сім'ї, можуть переносити цей негативний досвід у власне життя, відтворюючи насильницьку модель поведінки у власних родинах та в суспільстві.

Складність у тому, що жертви не завжди усвідомлюють наругу. Або не визнають факт насильства, вважаючи це прийнятним. Також нерідко виправдовують кривдників. Часто зіштовхуються з нерозумінням їхньої ситуації з боку сусідів, родичів, колег. Але не можна засуджувати жертв, мовляв вони самі вибрали таке життя, просто вони не в змозі самотужки розірвати коло (цикл) насильства.

Якщо прокоментувати статистику, яка свідчить, що у 90% випадків від насильства в сім'ї потерпають жінки і діти. То хотілося б звернути увагу на те, що причини агресивної поведінки чоловіків почасти криються у традиційному вихованні хлопців, в якому насильницькі способи вирішення конфліктів сприймаються як ознака мужності. Також є проблема так званого компенсаторного насильства, коли чоловік не може реалізуватися в суспільстві, то вдається до самоствердження за рахунок вияву сили вдома. Якщо до цього комплексу додати той факт, що дорослі змалку обмежують вияв почуттів і емоцій у хлопців, то картина стає ще виразнішою.

Приклад: два хлопчики дошкільного віку побились. Один із них, якому дісталось більше, відразу вдарив дівчинку. На запитання вихователькі «Навіщо ти це зробив?» Відповів: **вона ж дівчинка, хай поплаче за мене, їй можна плакати.**

Спрацьовують ще й інші фактори: культура, питання насильства у комп'ютерних іграх та ЗМІ. Але найперші зразки поведінки дитина засвоює в родині.

Водночас це не значить, що всі чоловіки є агресорами.

Культивована нерівність між статями створює ситуацію домінування, вивищення одних над іншими, це, у свою чергу, часто виливається в насильство.

Яка ж ціна насильства? Які збитки?

Основні категорії збитків: втрати через непрацездатність, втрачені життя; вартість послуг, пов'язаних із реагуванням на насильство (діяльність правоохоронних органів та система правосуддя, охорона здоров'я, соціальні послуги, спеціалізовані послуги); особисті збитки потерпілих (втрата майна, втрата заробітку, грошові витрати «з кишені»).

У вересні 2017 року, Фонд ООН у галузі народонаселення (UNFPA) презентував дослідження «Економічні наслідки насильства щодо жінок в Україні», у ньому йдеться наступне:

«Наслідки насильства для економіки вимірюються грошовими, трудовими та нематеріальними видатками і сягають $10,8 мільйонів на рік. Окрім того, стре с, ускладнення сімейних стосунків та негативний вплив на дітей важко виміряти економічним еквівалентом. Якщо врахувати прихований характер проблеми, **вартість насильства щодо жінок в Україні у 20 разів перевищує результати, сформовані за даними офіційної статистики.** Так, з**а модельними розрахунками** дослідників, вартість насильства щодо жінок в Україні може сягати **$208 млн. на рік.**

Комплексна оцінка економічних наслідків насильства щодо жінок в Україні враховувала втрачений макроекономічний продукт, вартість послуг, пов'язаних із реагуванням на випадки насильства та особисті збитки і витрати потерпілих. Так, с**ередньостатистична жінка, яка пережила насильство, витратила близько $200 на подолання наслідків насильства.**

Однак результати дослідження доводять, що насильство – це не приватна справа, бо втрати економіки від насильства лягають на плечі кожного платника податків в Україні. Більше того, міжнародні дослідження свідчать, що вкладення $ 1 в превентивні заходи із попередження насильства призводить до економії $ 5-20 майбутніх видатків» *(режим доступу: http://www.unfpa.org.ua/news/747.html).*

Обізнаність – це один з найважливіших компонентів для запобігання ґендерному насильству. Багато актів насильства й дискримінації є результатом соціальних норм і поведінки, що лишаються незмінними. Для того, щоб подолати ці стереотипи і табу необхідно публічне обговорення в громаді питання «прихованого» насильства, що відбувається в родині, формування громадського осуду дій кривдників. **У такий спосіб сама громада міста може бути ресурсом подолання проблеми.**

ТРИЄДИНА МЕТА:

Головне:

- щоб ті, хто потерпає від насильства, зрозуміли, що вони можуть розраховувати на допомогу!
- щоб свідки насильства не були байдужими!
- а ті, хто коять наругу, розуміли, що це не норма, це ганьба, що такий прояв сили, насправді є виявом слабкості!

Ключові дати акції «16 днів проти ґендерного насильства»:

• **25 листопада** – Міжнародний день ООН з викоренення насильства щодо жінок – присвячений сестрам Мірабаль, які були жорстоко вбиті під час диктатури Трухильо у Домінікансь-кій Республіці у 1960 році;

• **29 листопада** – Міжнародний день захисників прав жінок;

• **1 грудня** – Всесвітній день боротьби із СНІДом. Цей день слугує укріпленню організованих зусиль громадськості у боротьбі з пандемією ВІЛ-інфекції та СНІДу, що стрімко поширюється у цілому світі;

• **2 грудня** – Міжнародний день боротьби за відміну рабства. У цей день у 1949 році Генеральна Асамблея ООН прийняла Конвенцію про боротьбу з торгівлею людьми та з експлуатацією проституції третіми особами;

• **3 грудня** – Міжнародний день інвалідів (людей з інвалідністю, людей з обмеженими можливостями);

• **5 грудня** – Міжнародний день волонтера;

• **6 грудня** – Річниця з дня "Монреальської різанини", коли 14 жінок-студенток були вбиті злочинцем лише через те, що вони поступили на навчання в університет на відміну від нього;

• **10 грудня** – День Захисту Прав Людини. 10 грудня 1948 року уряди країн-членів ООН визнали права людини "на життя, свободу та недоторканість особи для всіх без винятків", підписавши Загальну Декларацію Прав Людини.

РОЛЬ ЦЕНТРУ ҐЕНДЕРНОЇ ОСВІТИ У РОЗВИТКУ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Наталія Тарасенко – Голова Ради ЖОМГО «Паритет»

Студентські роки відкривають багато можливостей для молоді, важливо – ними скористатися і вчасно зрозуміти, чого бажаєш від життя та в якому напрямку потрібно рухатися. Я радію, що вступ в університет співпав із ще одним вступом – участю і навчанням у Центрі ґендерної освіти ЖДУ ім. І.Франка. Це роки розвитку критичного мислення, усвідомлення сфер нерівності та пошуку інтрументів, ефективних практик їх подолання. Я мала унікальну можливість розвивати себе в якості учасниці навчальних програм, тренерки Школи ґендерної рівності, бути волонтеркою, долучаючись до соціально важливих проектів та подій, генераторкою та координаторкою проектів, відкривати для себе Європу та знаходити нові контакти через стажування. Роки співпраці з Центром ґендерної освіти сприяли моїй самореалізації, дали змогу знайти однодумців/онодумиць і віднайти варіанти подальшої діяльності за межами Центру, але в тісній співпраці, впроваджуючи ефективні дії на користь громади. Тому в 2012 році разом із трьома випускницями Центру – Беллою Антонян-Шевчук, Юлією Мельник та Юлією Васьківською, переможницями Програми «Перший крок до успіху» від Українського жіночого фонду, ми вирішили об'єднатися і створити Житомирську обласну молодіжну громадську організацію «Паритет», яка активно працює на теренах Житомирщини і за її межами.

ІНФОРМАЦІЙНА ДОВІДКА

Житомирська обласна молодіжна громадська організація «Паритет» була створена 30 травня 2012 року.

ВІЗІЯ ОРГАНІЗАЦІЇ:

Суспільство, в якому цінують кожну і кожного.

МІСІЯ ОРГАНІЗАЦІЇ:

Ми втілюємо соціальні ініціативи для особистісного розвитку та успішного становлення дівчат і хлопців, жінок і чоловіків.

ПРИНЦИПИ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ

- Повага
- Відповідальність
- Компетентність
- Системність

ЦІННОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ:

- Рівність
- Самореалізація
- Співпраця

Пріоритетні напрямки діяльності:

- Ґендерна рівність. Права людини. Протидія різним формам дискримінації.
- Розвиток лідерського потенціалу дівчат та політичної участі жінок.
- Децентралізація.
- Освіта дорослих.
- Відновні практики (медіація, тематичні кола).
- Репродуктивні права та планування сім'ї.

Завдяки нашим ініціативам:

- Відкрито 3 підліткові клуби за місцем проживання у м. Житомирі;
- Створено 11 історій про успішних жінок Житомирщини у соціально-економічній сфері;
- Здійснено ґендерний аналіз програм місцевого розвитку м. Житомира;
- Розвивається напрям ґендерного бюджетування в м. Житомирі та області;
- Проводяться щорічно форуми для дівчат-лідерок.

За роки діяльності:

- Реалізовано близько 50 соціальних проектів;
- Проведено понад 250 різнотематичних тренінгів;
- Зорганізовано понад 30 квестів для молоді;
- Втілено 140 різноформатних заходів (воркшопи, семінари, круглі столи та ін.);
- Проведено понад 50 масових заходів

Охоплено різними заходами понад 20 000 осіб,

- З них жінки – 85 % осіб
- Чоловіки – 15 % осіб

У 2016 році ЖОМГО «Паритет» була **відзначена світовою премією «With and For Girls»** серед 20 організацій світу у напрямку роботи з дівчатами та мала нагоду отримати її у Лондоні в листопаді 2016р.

Досвід роботи з цільовими групами: студенти, учні, депутатки, лідерки соціально-економічної сфери, держслужбовці, бібліотекарі, освітяни, внутрішньо переміщені особи; журналісти, представники громадських організацій.

До складу ЖОМГО «Паритет» входять науковці, сертифіковані тренери та експерти з питань ґендерної освіти, ґендерної політики, ґендерного бюджетування, освіти в області прав людини, репродуктивного здоров'я та планування сім'ї, стратегічного планування за методикою LFA, PR-технологій, успішної реінтеграції осіб після відпустки по догляду за дитиною, лідерських навичок, інноваційних практик, консультанти щодо впровадження ґендерних підходів у соціально-економічний розвиток міст та ін.
Члени організації постійно підвищують свій професійний рівень шляхом стажування в США, Швеції, Литві, Бельгії, Польщі, робочих зустрічей та навчальних поїздок до Грузії, Франції, Німеччини, Словаччини, Чехії, Румунії, Австрії та ін.

Актив «Паритету» представляє організацію у таких структурах:

- Всеукраїнській Коаліції з репродуктивного здоров'я та планування сім'ї;
- Бюро ґендерних стратегій і бюджетування;
- Індустріальному ґендерному комітеті з реклами;
- Житомирській міській міжвідомчій комісії з питань координації дій щодо попередження насильства в сім'ї, протидії торгівлі людьми, демографічного розвитку та ґендерної рівності.

АКТИВ «ПАРИТЕТУ»

Наталія Тарасенко –
Голова Ради організації, сертифікована тренерка з питань ґендерної освіти, фінансової грамотності, виборчих технологій та участі жінок у політичних процесах, створення та діяльності ОСББ; репродуктивного здоров'я та планування сім'ї.

Белла Антонян-Шевчук –
заступниця Голови Ради, сертифікована тренерка з питань освіти у сфері прав людини для молоді, технології роботи із студентськими сім'ями.

Олена Остапчук –
координаторка проектів ЖОМГО «Паритет», к.п.н., доцент кафедри соціальних технологій Житомирського державного університету ім.І.Франка. Сертифікована тренерка з питань гендерної освіти та гендерного бюджетування, комунікаційних (PR) технологій, фінансової грамотності.

Тетяна Бовсуновська –
експертка організації, сертифікована тренерка з питань впровадження медіації та відновних практик з трансформації конфліктів; освіти в області прав людини та молодіжної політики; кризового менеджменту (профілактика емоційного вигорання, психогігієна праці).

Юлія Мельник –
сертифікована тренерка з питань роботи з молоддю з інвалідністю, з питань прав людини та розвитку студентського самоврядування, завідуюча Інклюзивним читальним залом ЖОУНБ ім. О. Ольжича

Анна Денисюк –
практичний психолог, експертка з питань психологічних особливостей батьків, дітей, підлітків та дітей з особливими потребами

Інна Степанчук –
координаторка напряму роботи з волонтерами.

Наші контакти:
Тел.: 067-247-90-17; 097-521-41-29;
E-mail: ngo_paritet@ukr.net
https://www.facebook.com/paritet.zt/
Сайт: ngo-paritet.in.ua